



VĚSTNÍK

Praha 30. října 2013

Ročník VI., Číslo 10

VÝROČÍ

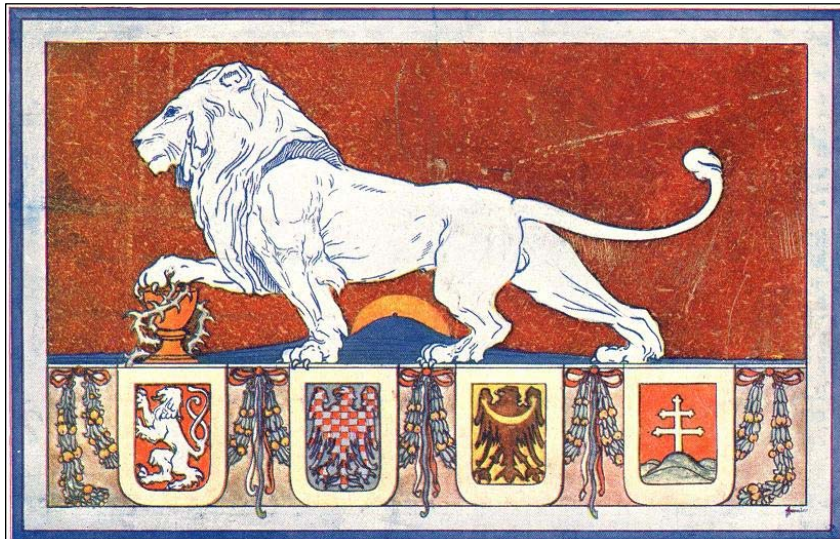
Před 95 roky byly položeny základy ke stavbě velkého a nového domu a současně se zhroutil jiný mnohem starší dům. Tím zborceným domem byl dům Habsburský, ve které jsme staletí bydleli a tím novým domem bylo naše Československo.

Pravda, novostavba nevznikla tak úplně na zelené louce, ale v pondělí 28. října 1918 ještě nikdo netušil co si vlastně postavíme. To, že se bourá staré Rakousko se vědělo, ale až do 13. listopadu 1918 se nevědělo jaký charakter nový stát bude mít. Přijetím prozatímní ústavy byla jasně deklarována republikánská forma a o den později byl prvním prezidentem zvolen profesor Tomáš Garrigue Masaryk. Společný dům vydržel 20 let, než se na čas rozdělil, po čase se nám ho sice podařilo opravit, ale trhlina zůstala a první odluka proběhla před 45 lety, když prezident Ludvík Svoboda podepsal ústavní zákon o československé federaci. Ze společného domu vznikl dvojdomek, který jsme definitivně pohřbili před 20 roky.

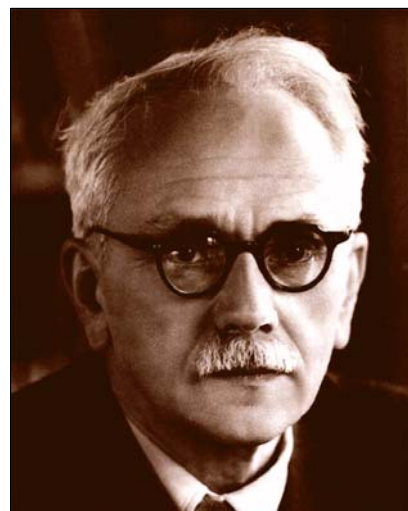
V roce 1918 takový scénář nikdo netušil a všichni s chutí začali budovat stát, který byl opravdu jejich a ne cizích Habsburků.

I my se krátce po volbách můžeme cítit hrdě, že opět budujeme. Učíme naše děti, že si ve volbách máme volit toho, kdo nám nejvíce vyhovuje, reálně si však volíme ty, kteří nám nejméně vadí. Hrdost a dobrý pocit z volby se tím prostě zcela vytrácí a víc než program volíme spíš výkřiky hesel, v lépe i hůře natočené reklamě. Z občanské cti volit se tak stává komerčně zabalený produkt připomínající slevové akce supermarketu, než výběr hodnot. Ty chybí úplně. Nelze se pak divit, že zvolení „budovatelé“ se chovají jako malí haranti, kteří se nedokáží ani domluvit na společné lži a vymlouvají se hůř než školáci. Asi doposud nedokázali dospět do rolí opravdu čestných a dospělých politiků a nebo jsou to loutky v rukou tvrdohlavé, povahou záluďné osoby s mocenskou ambicí.

V náš nejvýznamnější národní svátek si celá společnost klade za čest, že prostřednictvím prvního úředníka státu, za účasti ostatních reprezentantů veřejného života může ocenit své významné osobnosti. Škoda, že letos se při této události nejvíc vyznamenala sama osoba předávajícího. Pravidla dávají vše plně do rukou jedné osoby, která ale nepořádá privátní večírek pro své kamarády, ale oficiální akt během dočasně vykonávaného mandátu. Příkladem budiž divadelní představení, na které tvůrce zve nejen své známé, ale i odborné kritiky,



Pošta českých skautů z prvních dnů ČSR



Ing. Stanislav Bechyně, DrSc. (1887-1973)

kteří přestože mu potřesou rukou, hned druhý den napíší zdrcující kritiku. Domů si je nikdy takový autor nepozve, ale divadelní představení se nepořádá v bytě a státní vyznamenání se nepředávají v obýváku, nýbrž v reprezentačním sále. Jde přece o státní vyznamenání, nikoli medaili osobní. Za nejvyššího úředníka státu může být zvolen pouze člověk starší 40 let. Neboť se předpokládá, že takový člověk je již vyzrálou osobností s životními zkušenostmi.

Právníci u soudu často hledají skrytý význam slov a obracejí jejich význam. Budeme-li dělat totéž v každodenním životě, můžeme zažít jen nepříjemné a trapné situace. Přes veškerou autoritu bychom neměli přivykat vrtkavým rozmarům, ale ani se třást strachy co se zase během dalších 1.590 dní stane.

Před 95 roky vypracovali architekti naší státnosti nový dům. Neměli bychom zapomenout ani na jiné osobnosti. Na 15. října připadá 40. výročí od smrti významného architekta Ing. Stanislava Bechyněho. On byl tím, kdo tvořil stavby, z nichž řada je dnes v učebnicích architektury. Narodil se 20. července 1887 a ČVUT absolvoval v roce 1910. Velmi brzy se zařadil mezi přední projektanty. Podle jeho plánů byla postavena cementárna v Králově Dvoře, železárny v Hrádku u Rokycan, nosná konstrukce paláce Lucerna nebo automobilka Praga v Libni. Vyprojektoval také typické železobetonové obloukové mosty, které se začaly stavět po celé zemi. Z jeho popudu vznikla samostatná katedra betonových konstrukcí a mostů.

Praha, 30. října 2013

SE SOVOU VE ZNAKU

Vzdělanost byla vždy cestou k pokroku lidstva. To věděli jak staří Řekové tak i jiní vládci. Dějiny školství jsou mnohem delší, ale z moderního hlediska vznikly první školy již v 11. století. Na jejich vzniku má zásluhu církev. Již deset generací našich předků ovlivňuje výnos císařovny Marie Terezie o všeobecné školní vzdělávací povinnosti. Její výnos z pátku 6. prosince 1774 neznamenal, jak se mylně uvádí, povinnou školní docházku. Ta byla zavedena až v roce 1869 tzv. Hasnerovým zákonem. Výnos určoval obecná pravidla pro školy a stanovil, že děti ve věku 6 až 12 let mají být vzdělávány, s výjimkou letního období, kdy zejména na vesnicích děti pomáhaly na polích a tak nemusely do školy chodit. Existovala i řada výjimek, takže trvalo poměrně dlouho, vlastně až do poloviny 19. století než se stala školní docházka opravdu povinnou pro všechny.

Onen zákon se vlastně jmenoval „Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařsko - královských dědičných zemích“ a zaváděl tři typy škol. Tzv. normální školy byly v zemských městech, měly čtyři třídy a připravovaly studenty jako jediné na gymnázia. Hlavní školy vznikaly v krajských městech a zpravidla byly trojtřídní. Kromě trivie vyučovaly reálie, latinu, sloh, geometrii a kreslení. Náklady na jejich provoz hradil stát, ale přesto se platilo školné stejně jako na hlavních školách.

Nejnižším stupněm byly školy triviální. Ty se zřizovaly podle farností. V menších obcích mohly vznikat školy filiální. Šlo o jedno a dvoutrídní školy, kde se kromě tzv. trivie, získávaly znalosti hospodářství, ve městech spíše s důrazem na průmysl. Ke vzdělání patřilo neodmyslitelně náboženství. Školy byly společné, ale bylo-li to možné, vznikaly pro dívky oddělené třídy nebo celé školy. Provoz škol hradila příslušná obec nebo místní šlechta a škola podléhala doзору vikáře nebo děkana. I zde se hradilo školné.

Marie Terezie prováděla za své vlády mnoho užitečných reforem v celé řadě oborů a jenž ve svém základě známe dodnes. Např. zavedení stabilního katastru, základní evidenci obyvatel. Změnila justici, státní správu i organizaci armády. Na pomoc se školstvím si přizvala Johanna Ignaze von Feibigera, opata zaháňského kláštera, který byl považován za zkušeného správce slezského školství. On vlastně celou reformu připravil a císařovně předložil k podpisu.

Na praktické provedení takového výnosu však chyběl dostatek světských učitelů. Proto zpočátku byly řadě kněžím poskytnuty určité výhody, ale vyučovali na nových školách. Jejich počet rostl pomalu. Když zemřela císařovna a na její místo nastoupil její syn Josef II., tedy v roce 1780, bylo v Čechách 12 hlavních škol, 17 dívčích a 1.891 škol triviálních. O deset let později bylo hlavních škol dvacet a triviálních 2.168. Tento systém školství zůstal platit téměř sto let a změnil ho až školský zákon z 14. května 1869. Ten zaváděl povinnou školní docházku. Nově zavedl obecné a měšťanské školy. Rovněž zavedl učitelské ústavy pro vzdělání učitelů a stanovil jim finanční a sociální zabezpečení.

Autorem tohoto zákona byl rakouský ministr kultury a vyučování JUDr. Leopold Hasner von Artha. Jako ministr působil v letech 1867-1870 a v posledním roce byl krátce i předsedou vlády. Narodil se v Praze 15. března 1818 a po studiu na filozofie ještě vystudoval práva. Od roku 1861 byl poslancem Českého zemského sněmu a poslancem Říšské rady, později dokonce Panské sněmovny. Jako ministr se podílel na definici vztahu církve a škol a zasadil se o zřízení lékařské fakulty na univerzitě v Innsbrucku. Jeho zákon o určení zásad vzdělání na základních školách zavedl povinnou osmiletou školní docházku od 6 do 14 let věku, nově pak pětiletou národní a čtyřletou měšťanské školy. Učitelé byli považováni za zaměstnance státu, kterým byli placeni. Měli možnost se vzdělávat na čtyřletých učitelských ústavech. Vyučovat měli maximálně 30 hodin týdně a ve třídách nesmělo být víc než 80 žáků. Stát plně převzal zodpovědnost za vzdělání obyvatel s výjimkou výuky náboženství, kterou ponechal církvím. Všechny hlavní jazyky mocnářství včetně češtiny si byly rovny. Kromě státu mohl vzdělávací ústavy zakládat každý, kdo prokázal způsobilost. Díky tomu vzniklo v Praze první dívčí gymnázium ve střední Evropě. Vzniklo v roce 1890, jmenovalo se Minerva a u jeho založení stála spisovatelka Eliška Krásnohorská. Z prvních 13 absolventek jich 11 studovalo na univerzitě filozofii a lékařství. Díky Hasnerovu zákonu začaly do školy chodit všechny děti a prakticky neexistoval analfabetismus.

V roce 1869, kdy vyšel Hasnerův zákon, se narodil Karel Staffen. On je spojen se zásadní změnou dosavadní rodinné živnosti. Tu postavil na téměř nejnutnější školní rekvizitě, křídách. Uvědomil si, že školy se budou neustále plnit další a další generací žáků a různorodé křídly budou trvalým artiklem, ale pěkně od začátku.

Rod Staffenů pochází ze Smržovky. Nejstarší zmínka o rolníkovi Kasparu Staffenovi je z roku 1609. Smržovka vznikla při kolonizaci Jizerských hor v 16. století a většina obyvatel tehdy mluvila německy. S rozvojem průmyslu v 18. století se zde kromě tradičního tkalcovství, zakládají zejména sklárny a brusírny skla a pochopitelně obchod s těmito komoditami. Prvním kdo se začal v této době věnovat sklu byl Josef Staffen, který začínal jako brusíř, ale po roce 1801 byl už obchodníkem se sklem. V jeho práci pokračoval syn Ignaz Staffen, který se stal majitelem dvou brusíren, kde brusil sklo i kameny.



Johann Ignaz von Feibiger (1724-1788)



Všeobecný školní řád z roku 1774



JUDr. Leopold Hasner von Artha (*15. 3. 1818 – † 5. 6. 1891)



Dobová olejomalba školní třídy, asi z roku 1774

Ignaz Staffen měl devět dětí a podnik po něm převzal nejstarší syn Celestýn Staffen. Sedmý v pořadí se mu v úterý 19. května 1835 narodil syn Stefan Staffen. Jméno Stefan je obdobou jména Štěpán a někdy byl také tak uváděn. Když mu bylo 10 let, poslal ho otec na studia do gymnázia v Mladé Boleslavi. Kromě školního to znamenalo platit synovi i ubytování a stravu ve vzdáleném městě. Měsíc před svými 14. narozeninami se dozvěděl, že jeho otec, Ignaz Staffen 17. dubna 1849 zemřel. Pro Stefana to znamená konec studií. Zda musel školu opustit z existenčních důvodů nebo zda studia řádně dokončil se mi nepodařilo zjistit. Je však možné, že rodina si nemohla další studium už dovolit a nebo nechtěla. Mezi příbuznými probíhal spor o dědictví po otci. Stefan se musel postarat sám o sebe a z rodné Smržovky odešel. Umožnil mu to i zákon, který schválil říšský sněm v roce 1848 o zrušení poddanství a robotních břemen, který císař Ferdinand I. Dobrotivý podepsal v sobotu 9. září 1848. Steffan se rozloučil nejen se Smržovkou, ale i s rodinnou sklářskou tradicí a zvolil si zcela jiný obor.

Bohužel o jeho životě do roku 1856, tedy než se stal plnoletým, prakticky neexistují doklady. Zřejmě se začal učit a pracovat u některého z obchodníků. Zvolil si obor chemie, resp. zajímal se o barvy, laky a příbuzné obory. Pravděpodobně si našel práci v chemické továrně Kinzelberger & Comp. na Smíchově, která vyráběla anilínové barvy, terpentýn a další chemické produkty. V Praze byla ve své době nejlepší firmou v oboru a nezanevřel na ní ani v pozdějších letech.

V Praze se seznámil s Annou Papíkovou, pocházející z Uhlířských Janovic, kde se narodila 6. ledna 1833. V roce 1857 se s ní oženil v kostele sv. Jiljí na Starém Městě. Novomanželé se odstěhovali do Karlína č.p. 22, kde se jim ve středu 19. ledna 1859 narodil syn Stefan. Otec byl v matrice zapsán jako obchodník, ale se samostatným obchodem vlastně teprve začínal. Z městského úřadu v Karlíně obdržel v květnu 1859 obchodování o své bezúhonnosti, se kterým se obrátil na Spolek pražských obchodníků a současně požádal pražský magistrát o povolení provozovat živnost obchodu zbožím materiálními a barvami a komisního prodeje včetně jejich přepravy. V pátek 27. ledna 1860 obdržel povolení k provozování živnosti a pondělí 13. února 1860 složil přísahu jako nový člen spolku obchodníků do rukou jeho grémia. Pro své podnikání si našel místnosti na rohu Školské a Vodičkovy ulice. Zdálo se, že se mu začne dařit. Necelý měsíc na to, v neděli 11. března 1860 mu však Anna umírá. O jeho synovi se téměř nic nedochovalo a pravděpodobně zemřel ještě v dětském věku, nejpozději do roku 1870.

Období smutku, ale netrvalo dlouho a Stefan se znovu oženil. Jeho druhá svatba se konala v úterý 9. října 1860 v kostele Nejsvětější Trojice v pražském Podskalí. Za ženu si vzal Annu Stauberovou, které v té době bylo pouhých 17 let. Jako nezletilá potřebovala souhlas s propuštěním z tzv. otcovské péče. Místo něj jí souhlas vydal soud, protože její otec Dominik Stauber zemřel 7. září 1855 v městě Coshocton ve státě Ohio v USA.

S Annou již našel pevnější rodinné zázemí a štěstí. Měli spolu celkem pět dětí. Rok po svatbě se narodila dcera Anna, v roce 1864 Rosalie (Rosa). Poté se mu narodil v roce 1869 vytoužený syn Karel, následoval ho v roce 1874 syn Friedrich a poslední se narodila v roce 1876 dcera Hermína. O co lepší bylo jeho rodinné zázemí, o to hůř se mu vedlo v podnikání. Tedy podnikání je příliš nadnesený výraz. Staffen byl malý živnostník s krámkem, kde vedle nějakých těch chemikálií prodával např. čaj a tabák.

Po svatbě s Annou kupuje domek č.p. 6 v Záluší u Mělníka. Tady se jim narodila dcera Anna a později i syn Karel. Ostatní děti se narodili v Praze. Tři měsíce po svatbě s Annou si půjčuje od své tchyně, Barbary Stauberové částku 420 zlatých jako kapitál pro své podnikání a zavazuje se jí platit úrok 5% p.a. Na jeho dům v Záluší byla do katastru zapsána poznámka o půjčce. Až do roku 1864, kdy se narodila druhorozená dcera Rosa jde vše poklidnou cestou. V té době se podnikání Stefanovi nijak zvlášť nevede a dostává se do dluhů. Koncem srpna 1864 putuje na pražské policejní ředitelství informace z finanční prokuratury, která žádá informaci o pobytu Stefana Staffena. Finanční úřad ho usilovně hledal. Zajímavé je, že v té době není uváděn jako obchodník, ale jako obchodní cestující, který se nezdržuje v místě svého nahlášeného pobytu.

O rok později, 10. srpna 1865 píše C. k. zemský trestní soud v Praze žádost na policii, aby vypátrali a zajistili „asi třicetiletého“ Stefana Staffena, který se nezdržuje na své adrese. Celou záležitost se podařilo zdárně uzavřít, protože spis nepokračuje, Staffen nebyl ani potrestán nebo zatčen. O provozu jeho živnosti není zmínky a je pravděpodobné, že obchod zavřel, aniž by živnost zrušil nebo přerušil.

Ceníky firmy ještě z roku 1907 uvádí, že firma byla založena v roce 1864, ale také 1860. Ten je později uváděn jako správný. O počátku svého podniku neměl moc jasno ani sám Staffen.

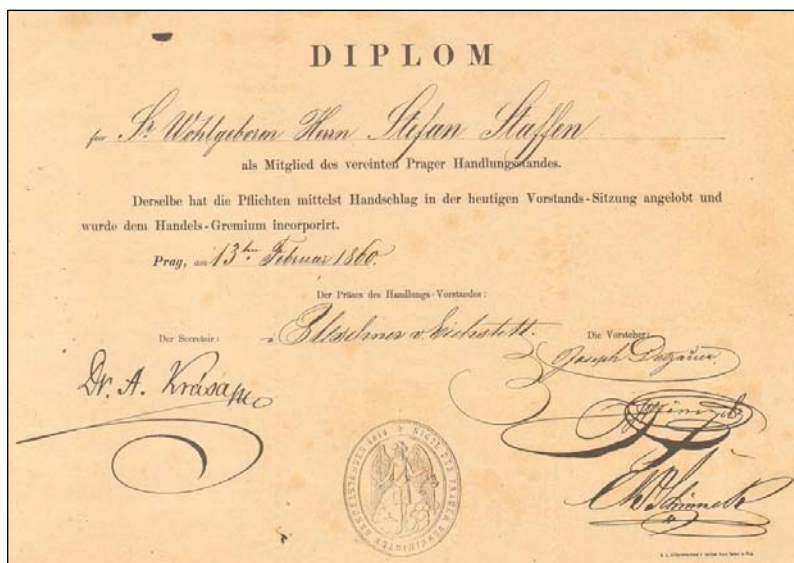
Když přerušil živnost, stal se cestákem. Tomu také odpovídá žádost o cestovní pas z roku 1866. V té uvádí, že je obchodním cestujícím u firmy Kinzelberger & Comp, pro kterou dříve pracoval. Pas mu byl vydán v březnu 1866 na dobu čtyř let. Během nich jako zástupce firmy procestoval téměř celou Evropu. Navštívil Německo, Nizozemsko, Francii, Anglii a Itálii.



Ignaz Staffen (*1783 – † 17.4.1849)



Steffan Staffen (*19.5.1835- †19.9.1900)



Diplom o Staffenově členství v pražském spolku obchodníků vydaný 13. února 1860

Když se mu narodil ve středu 18. srpna 1869 syn Karel, rozhodl se pro návrat do Prahy. Od roku 1870 bydleli s rodinou na Smíchově, nedaleko Kinzelbergerovy továrny.

V dubnu 1871 hledal Staffena pro změnu mělnický lékárník Wassler z lékárny „U zlatého orla“ pro dluh 50 zlatých a obrátil se na policejní ředitelství. Naštěstí se během měsíce vše vyřešilo a od té doby již Staffen problémy s policií ani věřiteli neměl. Jak dlouho ještě pracoval jako obchodní cestující v archivech nenajdeme. Zřejmě to bylo až do roku 1879. V tomto roce se ze Smíchova přestěhoval na Malou Stranu a 17. září 1879 oznamuje, že bude svoji živnost provozovat v domě u Zlatého pštrosa č.p. 376 v Prokopské ulici. Necelý rok na to se stěhuje do domu č.p. 163 ve Sněmovní ulici. Na Malé Straně bydlí a pracuje do roku 1885 než se přestěhuje na Staré Město. V té době to nebylo nijak neobvyklé, tak často se stěhoval.

Stejně jako stěhoval domácnost, stěhoval i svoji živnost a také měnil a rozšiřoval svá oprávnění. Jeho předmět podnikání spočíval ve zboží materiálním. Tedy zejména v obchodu s oleji, barvami, laky, ale prodával také knoty, vosk a ocelová pera. Svého času provozoval též obchod s měřítky, ale i čínským čajem, houbami apod.

Nejvíce se věnoval zboží materiálnímu a ostatní oprávnění postupně vracel. Ještě když byl na Malé Straně, vzdal se ke konci roku 1881 obchodu s ocelovými pery, voskem a knoty. V roce 1884 se s rodinou přestěhoval na Staré Město do Anenské ulice do domu „U zeleného kloboučku“. Pro svůj obchod si našel nově místnosti na Mariánském náměstí č.p. 99, který otevřel 20. července 1884.

O rok později dosáhl za měsíc červen a červenec výdělkové daně přes 31 zlatých, čímž mu vznikla povinnost zapsat se do firemního rejstříku u C. k. obchodního soudu v Praze. Návrh podal v srpnu a zapsán byl v pondělí 7. září 1885. Jako předmět podnikání měl v té době zapsán obchod se zbožím materiálním a barvami, měřítky a čajem. Ještě do svého sortimentu přidal obchod šumivými prášky. Dům, ve kterém zřídil svůj obchod byl v asanačním pásnu a musel ustoupit rozšíření Platnéřské ulice. Na konci června 1887 zastavil svoji činnost na Starém Městě a rozhodl se přestěhovat svůj obchod z Prahy. Z Prahy sice odešel, ale odstěhoval se na nedaleké Královské Vinohrady, které tehdy byly ještě samostatným městem. Našel si krásný byt v 1. patře domu v Rubešově ulici č.p. 641 na jeho dvoře si zřídil pracovní dílny a 25. července 1887 se přestěhoval.

V nových místnostech se prodával terpentýn, obuvnickou smolu, tuk na kůže a kovy a vazelínu. Kromě obchodu se začal věnovat i výrobě. V přilehlých dílnách začal pracovat s novým sortimentem, křídou. Z ní začal vyrábět krejčovské, kulečnickové křídly a pochopitelně klasické křídly na tabule. Vyráběl také inkoustové, lesnické tužky a pastelky. Svůj podnik začal označovat za „První pražskou továrnu na křídly“. Zbytkovou drobnou křídou prodával jako odpad v sudech hospodářům pro dobytek. Zužitkoval tedy plně vše co vyrobil včetně odpadu.

V té době se ve firmě začal angažovat i jeho syn Karel, tedy spíš stále koukal svému otci pod ruku, ale postupně se učil obchodu a podnikání. Jako nejstarší syn byl vlastně jediný kdo firmu mohl dál vést. Bratr Friedrich se stal účetním v uhelných dolech Společnosti státní dráhy v Brandýsku u Kladna, dcery si vzaly obchodníky v Praze a v Dubé u České Lípy. Mladému Karlovi křída doslova učarovala. Viděl v ní nové možnosti a chtěl firmu rozvíjet touto cestou. Nastoupil klasický střet dvou generací, kdy syn chtěl vzlétnout, ale otec se držel starých kolejí.

V Rubešově ulici vydržel Staffen celých deset let, než se přestěhoval zpět do Prahy. Našel si prostory v Tábořské ulici č.p. 1843 (dnešní Legerově) na Novém Městě. Právě se psal rok 1897 a kromě změny sídla se změnil i další okolnosti.

Karel se seznámil s mladou Alžbětou Ludvíkou Wilhelmovou, dcerou pražského měšťana a obchodníka se zbožím řešetářským Martina Wilhelma. Alžběta se narodila 25. dubna 1876 a krátce po svých 21. narozeninách, 19. května 1897 se za něj provdala. Svatba se konala v chrámu Panny Marie Sněžné na Novém Městě a také otec se i Karel ženil s povolením otce nezletilé dívky. Alžběta sice byla krátce plnoletá, nebyla ale ještě propuštěna z tzv. otcovské péče

Změna místnosti.
Můj obchod materiální a barvami
naleza se od 20. července t. r. na
Mariánském nám. 21, Staré město.
St. Staffen.
Adresa telegramů: Staffen, Praha. 11832



Dnes již zbořený dům na Mariánském nám. č. 99 (vlevo)

Křídou
na taga kulečnická,
ku hře v karty,
krejčovskou,
školní francouzskou,
nejjemn. plavenou fe-
zanou,
šampaňskou v balvan.,
na nástěnné tabule bílou,
barevn.
pastelkovou,
tužky pastelkové,
lesnické,
skladnické neb zna-
menací,
křídou odpadkovou (obvlá-
šně pro drobný prodej se
hodící)
nabízí nejlevnější
„První pražská továrna na
křídly“ firmy
Štěpán Staffen
na Vinohradech, Rubešova
ulice č. 641.

Křídly kulečnickové.
Křídly krejčovské.
Křídly ku hře v karty.
Křídly na nástěnné tabule.
Křídly kraliči.
Křídly školní franc.
Pastelky.
Tužky inkoustové.
**Tužky skladnické čili zna-
menací.**
Tužky lesnické.
Křídla fezanou.
Křídla šaplíčk. šampaňskou
Křídla v odpadkách hodící
se pro drobný prodej.
Křídla plavenou.
Nabízí nejlevnější **První**
Pražská továrna na křídly
St. Staffen,
Praha-Vinohrady, Rubešova
ulice č. 641. 1502

Ochrana
proti všem infekčním
nemocím. **St. Staffen.** Král.
Vinohrady, Rubešova ul. 7.
Desinfekční tabulky (iso-
vaný preparát). Čistotné sa-
cházení, silná, hygienicky
praktická desinfekce. Důle-
žitá pro domácnost, hostin-
ce, nemocnice, školy, kasar-
na, nádraží, pošt. úřady atd.
Jeden kus 4 kr. K dostání ve všech
větších drogeriích. 192

**Prékvapující
úspěch.**
Lep na mouchy.
St. Staffen,
továrna tečnu. výrob-
ků na Vinohradech,
Rubešova ulice.
14449

**Fládrovací
tužky**
a pastelky v 6 od-
stínech vyrábí
ST. STAFFEN
v Praze, 1843-II,
továrna na křídly.
17944

Lep na mouchy
v značně nejlepší jakosti
dodává levně v krabičkách
po 2 a 3 kr., v hrnečkách
po 5 a 10 kr. vyrábí **St.**
Staffen, továrna technick.
výrobků na Král. Vinohra-
dech, v Rubešově ulici č.
641: **Prékupnickým rabat.**
5805

Terpentýn
v dřevěných krabičkách po
1, 2, 3, 5, 10, 20 kr., angl.
tuk na kůži v krab. po 3,
5, 10, 20. kr. Tuk na zbraň
pro vojsko, vazelínu nabízí
nejlevnější **St. Staffen** v Praze
na Vinohradech v Rubešově
ulici č. 641. 4904



Karel Staffen (1869-1932) v roce 1913, jeho žena Alžběta (1876-1972) v roce 1926 a na společné fotografii před dílnou, asi kolem roku 1910.



Jeden z prvních ceníků kříd z roku 1898



Ceník z roku 1903 již uvádí rok vzniku 1860

kteřá trvala až do 24 let. Novomanželé se nastěhovali do domu č.p. 1810, který stál přímo naproti tomu, kde byla otcova firma. Karel to tak měl do práce jen pár kroků.

Otec se rozhodl synovi firmu předat a udělal z něj společníka. Před vánočními svátky, v úterý 21. prosince 1897 spolu podepisují smlouvu, kterou se Karel Staffen stává společníkem a firma St. Staffen se mění na veřejnou obchodní společnost. Od ledna 1898 se Karel ujímá obchodu a začíná se plně věnovat novým aktivitám. V domě kde bydlel si pronajal další výrobní místnosti, aby mohl rozšířit své aktivity. Při tom však došlo k malé nehodě. V pátek ráno 13. května 1898 minutu před půl devátou, mu v dílně při vyvažování terpentýnu vyšlehl oheň. Naštěstí než přijeli hasiči, podařilo se za pomoci sousedů oheň zlikvidovat. Nicméně majitel domu nebyl nijak nadšen z takového incidentu. Vzhledem k malé škodě se případ ani neprojednával u přestupkového soudu, ale pro Karla to znamenalo, že se musel obejít bez druhé dílny, domácí ho totiž vystěhoval. Tuto nepříjemnost brzy překryla radostná událost. V neděli 5. června 1898 se mu narodil syn, který dostal jméno Karel.

Když se Stefan rozhodl kromě obchodu vyrábět i křídly, považoval to jen za rozšíření své dosavadní činnosti. Karel se jim naopak věnoval o to intenzivněji. Objevil mezeru na trhu, které úspěšně využil. Školní křídly se v monarchii vyráběly na více místech, ale barevné křídly a tužky se dovážely z Německa, zejména od výrobců z Norimberka. Od těch se inspiroval jak druhem, tak uspořádáním výroby. Jistě snil o velké továrně, ale zatím měl jednu malou dílnu. V ní nemohl konkurovat zavedeným firmám a dokonalosti německých výrobků. Přesto se společně s ženou a pěti dělníky pustil do výroby. Pro pohyb strojů měl k dispozici jen jeden plynový motor o výkonu 1 HP, jinak se vše dělalo ručně. Výrobu se poměrně záhy podařilo zvládnout, ale nedostatek kapitálu bránil dalšímu rozvoji.

K dalšímu rozvoji potřeboval kapitál, ale ten by přišel až s většími zakázkami a tak přemýšlel jak dál. Rozhodl se, že i přes svoji malou produkci se bude účastnit lipského papírenského veletrhu. Na snad nejmenší ploše na veletrhu o rozloze 1 m² vystavil v roce 1900 poprvé svoji produkci. Výsměchem konkurenčních firem se nevzdává a jeho usilovnost se vyplácí. Zákazníci si pomalu zvykají na nového výrobce a objednávky i výroba se začínají zvedat.

V době začínajícího rozmachu se Karel dozvídá o otcově smrti. Zemřel ve středu 19. září 1900 ve věku pouhých 65 let, při pobytu u svých dcer v Horkách u Dubé. Karel se o to víc pustil do budování firmy, která nesla otcovo jméno a stěhuje se téměř na stejné místo, kde jeho otec před čtyřiceti roky začínal, do Karlína. Během srpna 1901 se přestěhoval do domu č.p. 104 v Palackého třídě (dnešní Křižíkova ulice). Na přelomu roku 1901 a 1902 se konečně dočkal poměrně velké objednávky z Anglie. S plným nasazením svým a svých spolupracovníků se mu podařilo zakázku vyřídit, ale finančně se vydal skoro do poslední koruny. Kdyby zákazník nezaplatil, znamenalo by to definitivní bankrot. Risk se podařil a od té doby byl rozvoj závodu klidnější a dařilo se zvládat i další objednávky z ciziny. Šťěstěna mu přála i doma, když se mu 14. září 1902 narodila dcera Aloisie, o něco později, v roce 1905 se ještě narodil syn Josef. K oběma potomkům se později dostaneme.

Každý podnik i výrobek, aby byl originální, má zpravidla svoji podobu a značku. Když se Staffenovi výroba začala rozvíjet, musel uvažovat o ochranně před konkurencí. Obchodní značky už delší čas používal, ale s narůstajícím vývozem bylo třeba mít jistotu, že ho nikdo nezačne napodobovat. Proto si pro své značky přihlásil v rejstříku. První přihlášku podal v sobotu 30. května 1903 v 9:45 hod. a to na hmyzí přásek, který rozšiřoval v hnědé obálce. Tři dny poté, 2. června 1903 přihlásil ochrannou známku s motivem sovy. Na podzim přihlásil ještě značky „PROFESIONAL“ a „MONOPOL“ pro své křídlové výrobky. Znamky byly zaregistrovány v pátek 30. října 1903 v 10:20 hod., tedy přesně přes 110 roky.



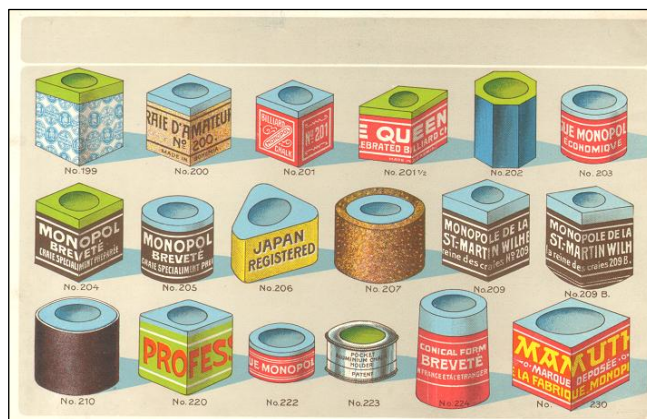
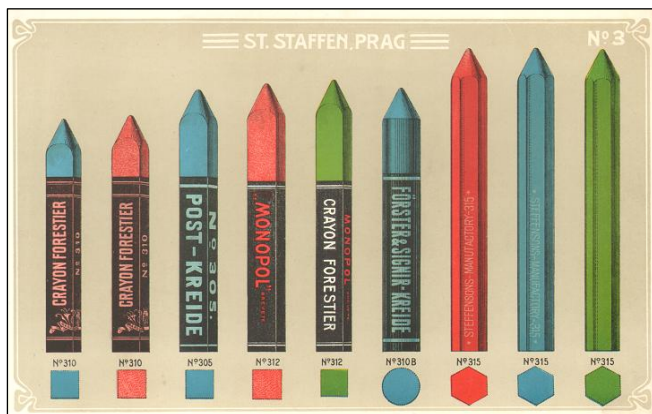
PROFESIONAL MONOPOL

Ochranné známky se sovou (č.2010), Profesional (č.2116) a známka Monopol (č.2117) z roku 1903

Přestože jeho barevné křídý měly svůj úspěch, je vidět, že Staffen stále sázel na zavedené otcovy výrobky a první co ochránil byl prášek proti hmyzu. Nicméně křídý začaly velmi brzy tvořit většinu produkce. Ještě stále provozoval obchod s oleji a tuky, smolou a pryskyřicí, vyráběl klovatinu, nicméně křídý jasně vedly. To se také ukázalo při konání Výstavy německých Čech v Liberci (Deutschböhmisches Ausstellung), která byla zahájena 17. května 1906. Šlo o akci českých Němců, kteří se chtěli představit v co nejlepším světle a ukázat zejména pozici Liberce jako předního německého města v Čechách. Na této výstavě měla svoji expozici i firma St. Staffen. Vystavovala zde všechny své výrobky. Pastelky pro děti, křídý pro výtvarníky a školy, obuvníky, krejčí, ale nově zavedené lesnické křídý, tužky na mokré i suché dřevo a také karetní, kulečnickové a fládovací křídý. Firma vyráběla nově také inkousty a tuše, arabskou gumu a vosky. Ve firmě tehdy pracovalo 38 dělníků a výrobky se vyvážely do Anglie, Nizozemska, Švédska a Dánska. V dílnách poháněly stroje dva motory o síle 10 HP. Vrcholem výstavy, která probíhala v Liberci do konce září, byla 21. června 1906 návštěva císaře Františka Josefa I.



První známka č.2008 na hmyzí prášek



V průběhu liberecké výstavy se firma přestěhovala z Karlína do nových větších prostor. Od středy 1. srpna 1906 sídlila v Královské třídě č.p. 445 v Libni (dnešní Sokolovská ulice). Staffenové doposud pracovali v malých dílnách, v klasických činžovních domech, ale tento objekt měl klasický průmyslový charakter, také se mu říkalo „továrna před viaduktem“. Byl těsně u viaduktu na hranicích Libně a Vysočan. Majitelem objektu byl továrník Karel Werfel, který vyráběl keramo-elfenitové zboží a Karlu Staffenovi prostory pronajal. Werfelova firma vyráběla imitaci slonové kosti z elfenitu, umělé modelovací hmoty, kterou vynalezl a patentoval sochař Jan Dukát. Dílny byly uzpůsobeny na prašnou výrobu se sádrou a tak se hodily pro obdobnou výrobu kříd a nebylo nutné je speciálně upravovat.

Liberecká výstava zajistila firmě zájem o školní potřeby a tak byla ještě v roce 1906 registrována značka Mors a značka Monopol byla rozšířena na pastelky, dětské i malířské barvy. V roce 1907 se objevil jako symbol rozevřený malířský žebřík (štafle). Používal se na různé malířské pomůcky, držadla barev, tužek, kříd apod. Firma ještě používala nově zavedenou značku Mamuth.

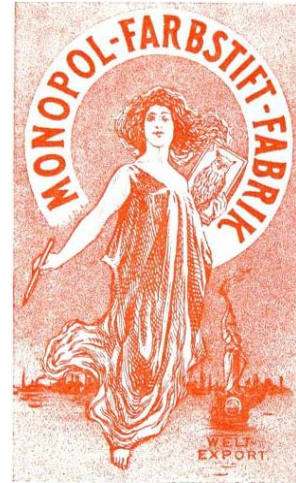
Katalog kříd, pastelek, kulečnickových kříd, tuší a lepidel, rok 1906

uspořádaná k výročí 60. let panování císaře Františka Josefa I. Ten sice do Prahy na výstavu konanou na výstavišti nepřišel, ale mnohé vystavující firmy byly komorou oceněny. Mezi významnými podniky byla také firma St. Staffen, jenž obdržela diplom zlaté medaile. Bylo to velmi prestižní ocenění a úspěch.





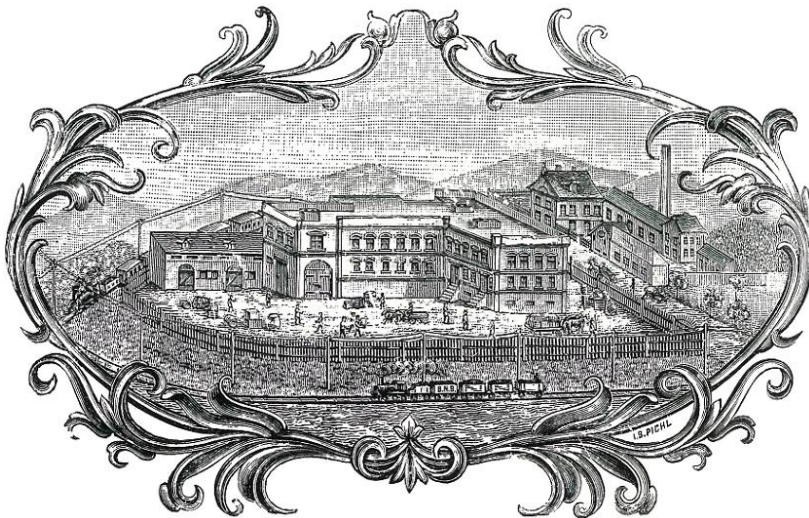
AA10364 - záhlaví účtu z roku 1904, když firma byla v Karlíně, velmi dekorativní secesní styl



FEINSTE MALERPASTELLE, FARBSTIFT UND FARB-KREIDENFABRIK
ST. STAFFEN, PRAG VIII.

Ukázka dobové reklamy, oznamující celosvětový export a balení kříd pro různé použití z roku 1909

< Budova továrny „před viaduktem“ v Libni, dobová kresba, autorem rytec J. B. Pichl, asi rok 1907



V té době si Karel Staffen začíná plnit svůj velký sen o opravdu vlastní továrně. Zakázky se mu jen hrnou, výroba i sortiment se stále rozšiřují o nové druhy produktů a balení.

Dosavadní časté stěhování firmy mu vždy pohltilo dosažený zisk a nové stroje musel kupovat na úvěr. Postavit novou továrnu na zelené louce byl poměrně nákladný záměr, ale byl by trvale ve svém. První krok měl Karel již za sebou. V listopadu 1905 koupil pozemek ve Vysočanech o výměře 3.911 m². S jeho výběrem mu pomohl tchán, Martin Wilhelm, který vlastnil sousední parcelu, kde před časem postavil svoji novou továrnu. Po úspěchu firmy na pražské výstavě v roce 1908 již nic nebrání, aby se Staffen pustil do stavby. Podařilo se mu přesvědčit Občanskou záložnu v Karlíně, která mu na stavbu poskytla úvěr a stavět se začalo v roce 1909. Darovací smlouvou ze dne 18. října 1909 převedl polovinu nemovitostí na svoji ženu Alžbětu, která získala v roce 1912 právo prokury ve firmě. Za zmínku stojí, že jeho žena je v žádosti uváděna jako Eliška, tedy jménem, které je alternativou ke jménu Alžběta. V pozdější době tak byla uváděna, ale na úřadech byla stále vedena jako Alžběta, výjimečně jako Alžběta (Eliška).

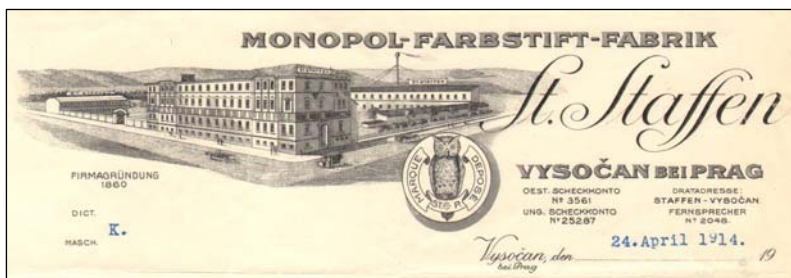
Dosavadní časté stěhování firmy mu vždy pohltilo dosažený zisk a nové stroje musel kupovat na úvěr.



Unikátní fotografie hrubé stavby hlavní budovy z roku 1910



Továrna St. Staffen, vpravo továrna Martina Wilhelma, foto z roku 1912



AA09681 - Záhlaví dopisu z roku 1914, secesi vystřídala idealizovaná kresba továrny

V pondělí 1. srpna 1910 ohlašuje Karel Staffen C. k. okresnímu hejtmánství v Karlíně, že bude nově provozovat svoji živnost ve Vysočanech u Prahy č.p. 220. V říjnu stavební úřad potvrdil kolaudaci a provoz v továrně se rozjel na plné obrátky. Nově byla zahájena výroba netoxických barev pro děti v dřevěných krabičkách, psacích a kreslicích potřeb a vlastní kartonáž. Prostory křídárny, válcovny kříd, sušáren doplňovaly skladovací prostory a dokonce laboratoř.

V přední části domu byla kromě kanceláří



Konírna, sklady a truhlářská dílna ležící na dvoře za hlavní budovou



Druhá budova křídárny, sušárny a kartonáže, v předu sklady, 1912

a reprezentačních místností také obytná část se čtyřpokojovým bytem pro rodinu s dalšími třemi hostinskými pokoji a prádelnou. Hlavní budova byla dlouhá téměř 38 metrů, měla čtyři podlaží včetně suterénu, čítající celkem skoro 1.500 m² ploch. Ve své době to byla moderní budova s poměrně zdobnou fasádou. Na dvoře byla konírna, byt pro kočího, truhlářská dílna, skladiště a přístřešky. Dále tu byla druhá dvoupodlažní tovární budova s křídárnou, válcovnou kříd a tzv. kulečnickářskou dílnou, sušárnou a kartonážní dílnou. Tato budova byla propojena přes 1.patro s hlavní budovou vysutou krytou lávkou na podpěrných pilířích. Továrna měla ústřední topení, které se využívalo i pro sušárnu hotových výrobků. V roce 1922 došlo k rozšíření o další prostory a délka hlavní budovy přesáhla 55 metrů. Prostory se tím zvětšily o dalších 1.000 m². V budově byl postaven nákladní výtah. Rozšiřovány byly i sklady a dílny na dvoře. K továrně byl přistaven též domek č.p. 223 s bytem pro domovníka a zbytek parcely tvořila poměrně rozlehlá zahrada s vlastní studnou. Dělnictvu byly k dispozici v hlavní budově dvě šatny s příslušenstvím a ve vedlejší budově malá kuchyňka. Podle zprávy z roku 1920 zde mohlo pracovat až 200 dělníků a počítalo se až se 700 lidmi, jenže pro takový počet uvedené vybavení nemohlo dostačovat. To souviselo i s dobou a postupnými nároky dělníků a odborů. Chyběly umývárny, jídelna pro dělníky a zejména dostatek šaten a sociálních zařízení. Pro zvyšující se počet dělníků to vůbec nestačilo. Stavební zpráva z roku 1945 výslovně uvádí, že s ohledem na výrobu bylo vybavení zcela nevyhovující.

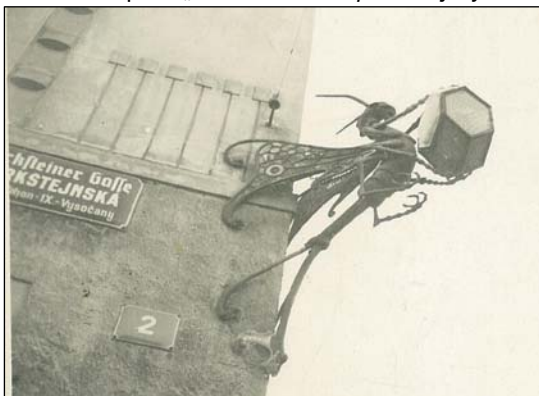
Doba prvního rozmachu skončila vypuknutím 1. světové války. Firma v roce 1914 zaměstnávala 120 dělníků a měla stroje o výkonu 32 HP. Válka znamenala hlavně omezení exportu. Před válkou putoval zejména do Anglie, Nizozemska, Švédska, Francie, Itálie a také do zámoří. Vypuknutím války se většina dodávek zhroutila. V té době byly křídly již hlavním artiklem, ale v činnostech byly zapsány z minulosti i předměty podnikání, které firma už nevyráběla, např. prášek proti hmyzu. Už od zavedení známky Monopol na přelomu století se nejen pro výrobky, ale i pro firmu vžíval tento název. Na štítu továrny byl kromě sovy ve znaku právě název Monopol. Jméno Staffen ustupovalo do pozadí. Během války, kdy se měnila situace jak zásobováním, tak odvodem mužů na vojnu, měl Staffen čas věnovat se nezbytné administrativě. Proto v červnu 1917 podává návrh na zapsání změny názvu u jeho firmy. V odůvodnění se doslova píše: „Již delší čas neprovozují výrobu více součástek dosa-



Spojovací lávka mezi hlavní a dvorní budovou, asi 1942



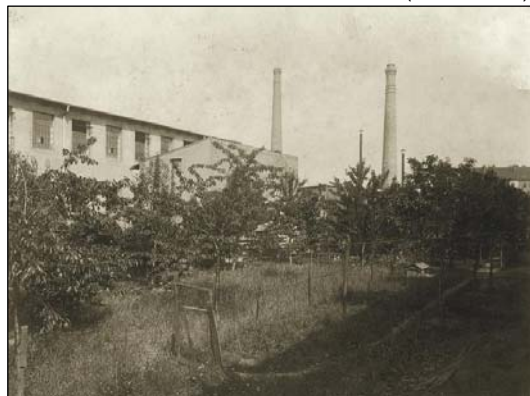
Pohled na hlavní budovu ze dvora, 1912 (Archiv ČNB)



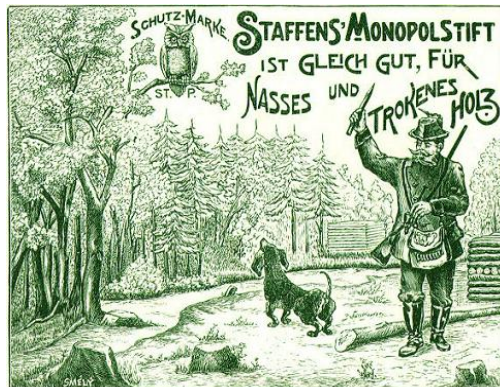
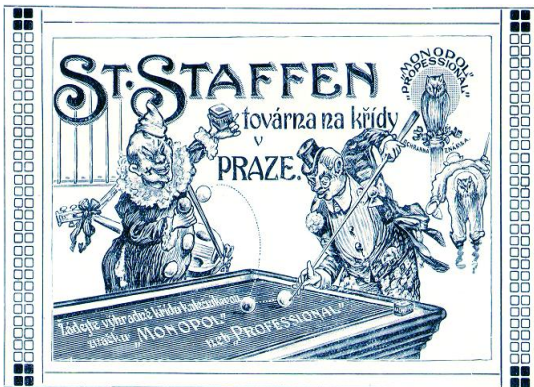
Secesní světloňoš v podobě lučního koníka, který byl na rohu hlavní budovy, unikátní fotografie asi z roku 1943



Značka Monopol Table zavedená pro tabulky z břidlice a podobných materiálů v roce 1921 pod číslem 17602



Zahrada za tovární budovou, fotografie asi z roku 1912 skleníky byly postaveny až v pozdějších letech



Karel Staffen ml. (1898-1983)
na fotografii z roku 1920

MONOPOL-ALUMINIT

Reklama na kulečnickové křídly Monopol a Professional z roku 1906, na lesnické tužky pro suché i mokré dřevo z roku 1907. Motiv Indiána byl užíván pro malířské potřeby asi od roku 1915, ale registrován byl teprve v 28. ledna 1920 pod č.12477. Ještě starší je značka pro barevné školní křídly Monopol-Aluminit registrovaná pod číslem 7963 již od 13. září 1913.

vadního předmětu závodu. Jelikož mé výrobky nesou vesměs označení „MONOPOL“ a jsou ve veřejnosti pod touto značkou, kterou mám také i řadu let chráněnu, známý, rozhodl jsem se proto ke změně znění firmy na „Monopol“, továrna barevných tužek, kříd a školních potřeb St. Staffen, Vysočany“. Název firmy vítězil před osobním jménem.

Od roku 1913 se ve firmě pomalu zaučoval i syn Karel Staffen ml. V podstatě si prošel celou výrobou v továrně jako technický volontér a v letech 1915-1916 byl na odborném obchodnickém kurzu. Začátek jeho kariéry přerušila válka a v roce 1916 musel narukovat. Nikdy se tak vlastně nevyučil řemeslu, přestože o výrobě v továrně věděl všechno a to nejen teoreticky. Válku prožil na frontě v Itálii. V bojích nebyl zraněn, ale hlad a nevhodná strava ho dovedly až na operační sál, ze kterého se vrátil s určitým zdravotním postižením. Konec války prožil v Praze.

V době, kdy mu syn narukoval, se Karel Staffen angažoval v místních dobročinných spolcích na podporu válečných invalidů, které pomáhaly navrátilším se mužům. Zejména zásobování potravinami bylo v letech 1917-1918 doslova zoufalé a bylo cítit, že se blíží konec války. Systém přidělu potravin se hroutil a nedostatek byl prakticky u všech druhů zboží.

S koncem války a vznikem republiky dostal náš průmysl nové podněty. Otevřel se celý svět a poválečný hlad po jakémkoliv zboží rozproudiv ekonomiku. Firma měla prostřednictvím svých zástupců prodejny ve Vídni, Budapešti, Varšavě, Lvově, Londýně a také New Yorku. Poválečná poptávka byla v některých měsících tak obrovská, že řada zakázek musela být odmítána a to i stálým zákazníkům. Nedostatek surovin byl znát ještě na podzim 1919. Postupně byla opět obnovena výroba černé a barevné tuše, lepidel, polštářků na razítka a barevníčků, tedy dřevěných krabiček s vodovými barvami pro děti, které se v milionech kusů vyvážely do celého světa. Pro nedostatek surovin za války byla jejich výroba zastavena.

V této situaci chtěl Karel Staffen nejen zvládnout všechny nabízené zakázky, ale také podnik modernizovat a dál rozvíjet o nové druhy výrobků. Nová výroba znamenala potřebu kapitálu a to nepoměrně většího než dosud. Staffen se ocitl na rozcestí a to nejen životním. Povahou byl vlastně stále „Rakušákem“, ale nové poměry ho přiměly přizpůsobovat se. Stal se dokonce členem Sokola, přestože dosud ho sokolské ideje nijak nepoznamenaly. Právě oslavil padesátku a bilancoval co s podnikem, který budoval přes 20 let.

Firma byla doposud ve finančním spojení s Občanskou záložnou v Karlíně a bankovním domem Moritz Zdekauer, který patřil mezi nejstarší privátní banky a zajišťoval jí zejména zahraniční platby a devizové operace. Oba peněžní ústavy, ale nebyly schopny zajistit větší podporu než běžné provozní úvěry a vedení účtů. Investiční úvěr na rozvoj firmy nechtěli poskytnout. Staffen se musel obrátit na větší peněžní ústav. Zvolil ten největší, Živnostenskou banku v Praze. S ní byl ve styku od roku 1917, kdy od ní získal hypoteční úvěr 100.000 K.

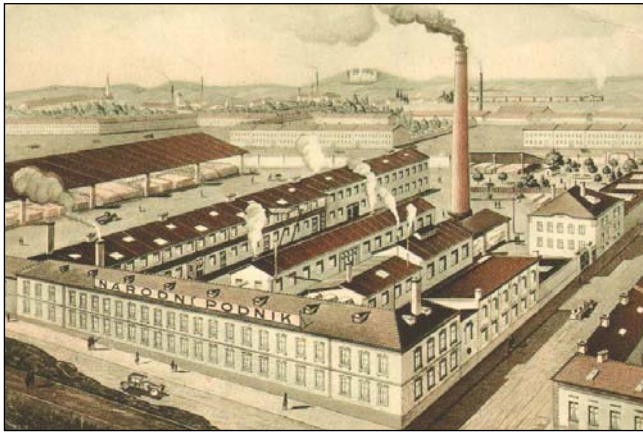
Po schůzce s bankéři zvažoval dvě cesty. Prodej svého podniku nebo jeho další rozvoj. Ta první možnost se zpočátku jevila jako schůdnější. Banka oslovila jako potenciálního zájemce konkurenční „Národní Podnik obchodní a průmyslový, akc. spol.“. To byla tužkárna, založená v roce 1895 v Českých Budějovicích, která měla v Praze závod na výrobu inkoustů a pečeti v osk. V roce 1910 byla za pomoci Živnostenské banky akcionována a banka v ní měla svůj podíl. V roce 1919 koupila další pozemky pro rozvoj továrny a tak se možnost odkoupení Staffenovy firmy jevila z počátku jako výhodná nejen pro získání nových kapacit, ale i jako možnost zlikvidovat konkurenci. Vedení banky poslalo Národnímu Podniku základní informace a jeho správní rada na svém zasedání ve středu 24. prosince 1919 předběžně odsouhlasila ochotu jednat o převzetí závodu ve Vysočanech. Staffen mezitím informoval banku, že obdržel také několik lákavých zahraničních nabídek na odprodej svého podniku. Národní podnik vyslal ke Staffenovi své zástupce, aby si prohlédli továrnu a projednali detaily převzetí. Staffen si předběžně ocenil svůj podnik na 2 miliony korun. Jako variantu nabídl, že by dostal 600.000 K hotově, převzal by do svého vlastnictví dům ve Smečkách, kde bylo ředitelství Národního Podniku a za zbytek by dostal akcie firmy. Současně by se stal členem správní rady a jejím ředitelem. Věnoval by se prý obchodnímu vedení, technické kontrole tužkárny v Českých Budějovicích a to za pevný plat s příslušnými tantiémami. Tedy vlastně



Občanská záložna v Karlíně, 1914



Živnostenská banka v Praze, 1906



< Tužkárna Národní Podnik v Českých Budějovicích, asi rok 1913

to vypadalo, že firmu neprodává, ale chce Národní Podnik sám ovládnout. Jeho požadavky zástupci podniku nechtěli přijmout a během dvou týdnů veškerá jednání skončila. Zápis z porady ředitelů Živnostenské banky z 16. ledna 1920 výslovně uvádí: „Vzhledem k tomu, že jednání pana Staffena o převzetí jeho závodu Národním Podnikem a o účasti pana Staffena na obchodech Národního podniku nevedou pro osobní diference k pozitivnímu výsledku, bylo usneseno navrhnouti výkonnému výboru (rozuměj banky), abychom přeměnili firmu St. Staffen ve společnost akciovou, do níž by pan Staffen vnesl svůj podnik za stejných podmínek, jaké nabízí Národnímu podniku a kde by si přenechal sám větší část akcií a převzal závazek pro společnost pracovati po určitém řadu let.“

Bylo zřejmé, že Staffen měl svoji představu, ale banka se nebyla ochotna rozjednaného obchodu vzdát a proto navrhla na místo prodeje zakcionování firmy. Podmínky majitele tak byly vlastně dodrženy, ale v jiné formě. Od počátečního jednání koncem prosince a odmítnutí převzetí na začátku ledna, došlo k rychle k dohodě a první návrhy smluv byly podepsány 30. ledna 1920.

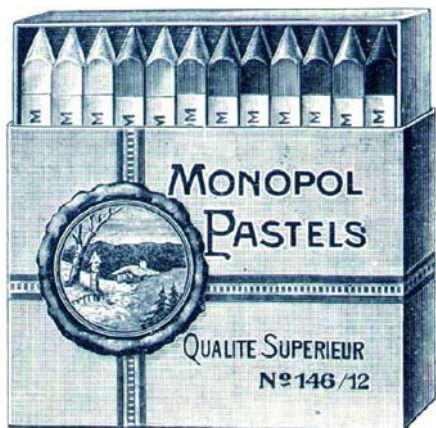
Dalo by se říci, že to byl sňatek z rozumu. Staffen potřeboval kapitál na rozšíření, banka zase chtěla mít na tak velkou investici svůj vliv, nejen získat hypotéční zajištění úvěru. To znamenalo, že Staffen musel při změně podniku na akciovou společnost umožnit vznik správní rady, kde by měla své zástupce a vliv i banka. Pro Staffena to bylo jedno z nejtěžších rozhodnutí, když musel umožnit, aby mu do řízení firmy mluvili i jiní. Za cenu získání kapitálu na dohodu přistoupil. To znamenalo změnit právní formu z dosavadního podniku jednotlivce na formu společenskou. Jako nejvhodnější se ukázala akciová společnost. Tato forma měla ještě další, hlavně finanční výhody. Z právního hlediska nedošlo k přeměně, ale k založení nové akciové společnosti, která dosavadní podnik odkoupila. Zvolený název zněl „St. Staffen, akciová továrna barevných kříd, tužek a školních potřeb“.

V předběžné lednové dohodě byly sjednány základní podmínky, velmi podobné v návrhu převzetí firmy Národním Podnikem. Karel Staffen se zavázal že bude pracovat pro firmu nejméně 3 roky stejně intenzivně jako když vedl svůj podnik. Firma mu naopak umožní využívat po tuto dobu, tedy nejméně 3 roky, bezplatně být v továrně než si najde jiný. Původně se počítalo s tím, že když továrnu prodá, že se vystěhuje. Manželé Staffenovi měli podmínky, např. že akcie budou v první řadě nabídnuty jejich dosavadním odběratelům, zejména firmám Hynek Fuchs, A. Haase, F. Hadrbolec, A. Diblíček & Hanek, F. B. Batovec, Slavík & Löbl. Všechno to byly většinou pražské tiskárny, papírny nebo velkoobchody s tímto zbožím. Teprve zbytek akcií měl být nabídnut ostatním odborným klientům banky. Druhou podmínkou bylo vyjmutí výroby a prodeje plastické hmoty Formella, kterou si manželé Staffenovi výslovně vyhradily pro svého syna Karla Stafena ml. Při převzetí inventáře továrny byly také předměty potřebné k výrobě této látky, tedy válce, lis, formy a suroviny vyloučeny a po dobu 10 let se nová firma měla zavázat nevyrábět a neprodávat jakoukoliv konkurenční podobu plastelíny ani pod jiným označením. Naopak banka si kladla podmínku, že se manželé Staffenovi zavazují hlasovat se svými akciemi i členy správní rady proto, aby po dobu 10 let bylo bankovní spojení firmy výhradně s Živnostenskou bankou a také, že po tuto dobu pokud by své akcie prodávali, je nabídnou přednostně bance.

Oproti původnímu ocenění firmy dvěmi miliony došlo ke změně. Po upřesnění ceny přebíraného podniku bylo sjednáno, že základní kapitál bude 1.200.000 Kč a Karel Staffen obdrží za svůj podnik a továrnu polovinu akcií. Pro toto ocenění byla hodnota továrny účelově podhodnocena, což v budoucnu pomohlo bilančně k lepšímu hodnocení podniku. Vznikla tím rezerva, která byla v potenciálně vyšší ceně budovy, než v ceně odhadu, za kterou továrna byla v rozvaze vedena. Navíc se díky nižší ceně zaplatila také nižší daň za převod nemovitosti. Celkové náklady na zřizovací výdaje byly ve výši 115.820 Kč, což představovalo poplatky za převody, notáře a výlohy spojené se vznikem firmy, tiskem akcií apod. Staffen pak ještě musel bance uhradit 3% z hodnoty kapitálu za administraci emise akcií a celý proces vzniku nové akciovky.

Počátkem dubna byly připraveny všechny podklady a dojednány finální verze smluv. Základní kapitál byl ustaven ve výši 1.200.000 Kč, který byl rozdělen na 6.000 ks akcií na majitele ve jmenovité hodnotě 200 Kč.

Od pondělka 19. dubna 1920 byly na pobočkách banky připraveny upisovací prohlášení do okamžiku než budou upsány všechny volné akcie. Podle smlouvy byla k volnému úpisu vystavena polovina vydaných akcií, tedy 3.000 ks. Během několika dní přišlo 64 přihlášek od osob a firem, které projevíly zájem o celkem 3.932 akcií. Každý upisovatel musel složit cenu akcií v kurzu 220 Kč hotově nebo převodem jednorázově. Jelikož počet upsaných akcií převyšoval vystavený počet kusů, byly úpisy v určitém poměru kráceny, tak aby se v poměru poptávky dostalo



Reklamní zálepky, barevníčky s jeduprostými barvičkami a krabička pastelek, vše rok 1920

UPISOVACÍ PROHLÁŠENÍ.

ŽIVNOSTENSKÉ BANCE

V PRAZE.

Na základě upisovacích podmínek o emisi 3.000 akcií po 200 K nom. společnosti pod firmou
**„St. Staffen, akciová továrna barevných kříd, tužek
a školních potřeb“**

na druhé straně tohoto prohlášení uvedených, které jsou $\frac{mi}{ndm}$ známy a s nimiž souhlasím(e) upisujⁱ_{eme} kusů akcií společnosti „St. Staffen, akciová továrna barevných kříd, tužek a školních potřeb“ v upisovacím kursu po 220 K a současně skládám(e) plnou upisovací hodnotu K..... t. j. úhrnem

.....
v hotovosti u Vaší pokladny*),
pro Váš účet u poštovní spořitelny*),
kterýžto obnos uhradíte z mého účtu u Vás*).

Pro případ, že nebude $\frac{mi}{ndm}$ přiděleno tolik akcií, kolik upisují(eme), spokojím(e) se vrácením event. přeplacené částky za podmínek na druhé straně tohoto prohlášení uvedených.

V..... dne..... 1920.

Jméno:

Vlastnoruční podpis:

Povolání:

Bydliště:

*) Nehodící se raďte škrtnouti.

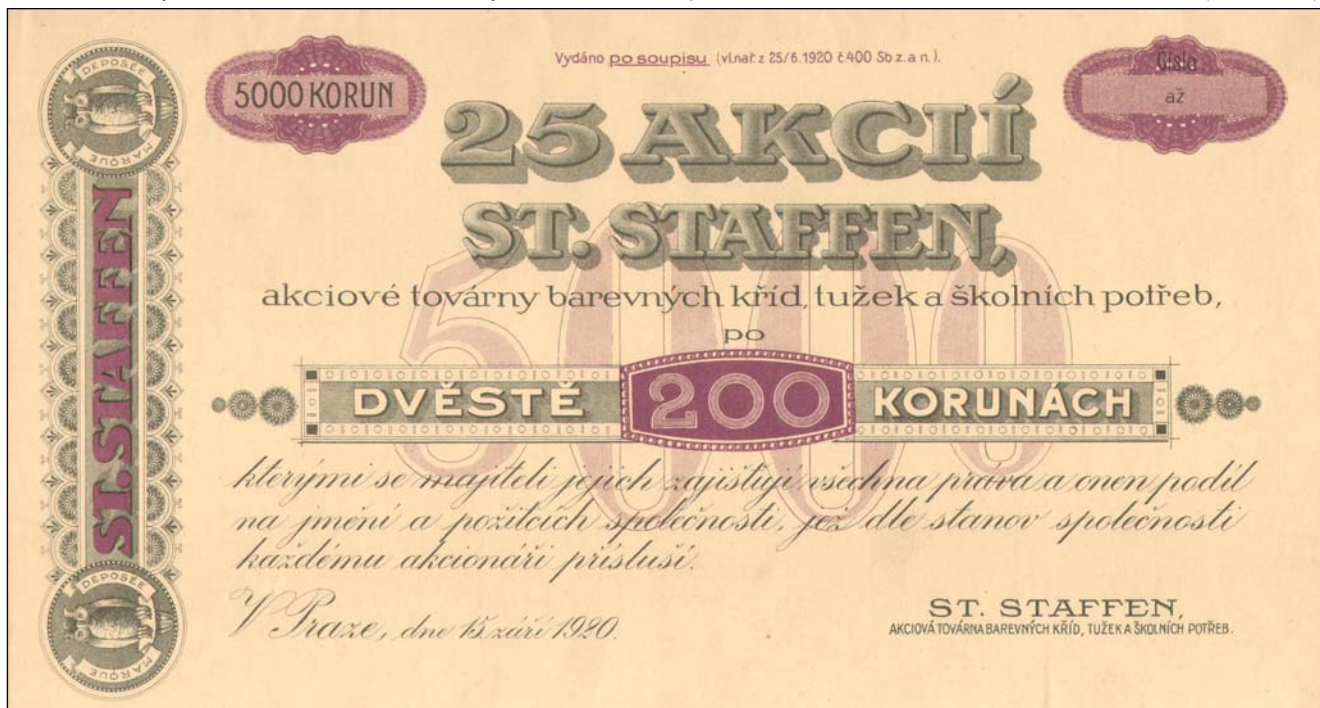
B115 - Upisovací prohlášení, které nahrazovalo zatímní list do okamžiku vydání akcií, blankety z dubna 1920, (originál Archiv ČNB, fond ŽB)

na všechny zájemce. Po upsání bylo zájemcům přiděleno 2.242 akcií a zbývajících 758 akcií si ponechala sama banka na vlastní účet. Zájemci byli sice tzv. z řad veřejnosti, ale podle Staffenova požadavku šlo o předem oslovené zájemce. O akcie projeví zájem čtyři skupiny osob. V první skupině byli oslovení klienti firmy, známí a přátelé Staffena, druhou skupinou byli lidé z banky a s ní spojené firmy, třetí samostatnou skupinou byli budoucí členové správní rady. Každý člen správní rady totiž podle stanov musel vlastnit nejméně 25 akcií firmy a poslední byli ostatní zájemci z řad veřejnosti. Ti všichni si tedy rozdělili 50% akcií budoucí firmy.

Druhou polovinu akcií, která nebyla vystavena k upisování získal Karel Staffen tzv. přínosem do firmy. Společně se svojí ženou Alžbětou vložili celou tovární usedlost s veškerým vybavením, jako jejich společné jmění. On sám pak (resp. formálně jeho firma) vložil do nové akciovky celý svůj podnik Monopol, včetně ochranných známek, výrobních postupů a celého obchodu firmy. Cena za továrnu a pozemky byla stanovena na 480.000 Kč, cena za firmu na 445.000 Kč, tedy celkem



B404 - Akcie firmy St. Staffen, akciová továrna barevných kříd, tužek a škol. potřeb na 200 K, emise 15. 9. 1920, tiskárna neuvedena, (SOA Praha)



A0417 - 25 akcií firmy St. Staffen, akciová továrna barevných kříd, tužek a školních potřeb na 200 K, emise 15. 9. 1920, tiskárna neuvedena

obdrželi 925.000 Kč. Kupní cena 600.000 Kč byla formálně uhrazena vydáním 3.000 ks akcií po 200 Kč a doplatkem v hotovosti ve výši 230.757,72 Kč. Rozdíl v částce 94.242,28 Kč, převzala nová společnost jako srážku z ceny na zaplacení hypotéky na nemovitostech, které byly knihovány ve prospěch Živnostenské banky z dřívější půjčky. Akciová společnost převzala celý podnik zpětně k 1. lednu 1920.

Celý proces byl uzavřen v červenci 1920, kdy byla podána žádost ministerstvu vnitra o schválení stanov a udělení koncese k založení společnosti. Tu udělilo ministerstvo vnitra 27. srpna 1920 a na středu 15. září 1920 byla svolána ustavující valná hromada, která se konala od 16.00 hod. v místnostech Živnostenské banky v Praze na Příkopech, za účasti 45 akcionářů, reprezentujících 5.505 akcií, tedy 91,75% kapitálu. Rozložení skupin akcionářů bylo následující:

Karel Staffen	3.000 akcií	50,00%
Živnostenská banka	1.090 akcií	18,17%
Členové správní rady	195 akcií	3,25%
Přátelé a známi Staffenů	495 akcií	8,25%
Obchodní partneři	290 akcií	4,83%
ostatní drobní akcionáři	915 akcií	15,00% (včetně 8,50% nepřítomných na valné hromadě)

Kromě Karla Staffena a banky byli jen čtyři akcionáři, kteří měli nad 100 akcií. Největším byl obchodní partner, majitel tiskárny a velkoobchodu školními potřebami Hynek Fuchs (125 akcií) a majitel tiskárny v Anenském dvoře Max Haase (150 akcií).

Ostatní akcionáři měli nejčastěji 25 nebo 50 akcií, nejméně to bylo 10 akcií. Mezi upisovateli a pozdějšími akcionáři nalezneme mnohá známá jména, kromě Fuchse a Haaseho to byl např. Hugo Demartini, majitel malostranské továrny na toaletní mydla a parfémů nebo obchodník chmelem J. Sonnenschein. Z karlínských rodáků tu byl drogist František Vítek, špediér Josef Srnec, zdejší lékař MUDr. Jaroslav Hanuš a nechyběla ani Občanská záložna v Karlíně s 50 akciemi. Mezi zájemci o úpis akcií byl i tehdejší karlínský starosta a odborový rada JUDr. Petr Zenkl.

Podle stanov příslušel při hlasování na valné hromadě na každých 10 akcií jeden hlas. Kromě jednotlivých akcií umožňovaly stanovy vydat také hromadné akcie po 25 kusech akcií. Při vydání emise bylo vytištěno celkem 3.500 ks jednotlivých akcií s čísly 1-3500 a 100 ks hromadných listin po 25 akciích, které nahrazovaly akcie s čísly 3501-6000.

Staffen si udržel největší podíl a mohl společně se svými přáteli firmu ovládat. Na druhé straně nepominutelný podíl Živnobanky, jí zaručoval dvě místa ve správní radě a tím přímý vliv na každodenní chod firmy. To se Staffenovi příliš nelíbilo, ale nemohl s tím skoro nic dělat. Z pozdějších zápisů vyplývá, že si poradit dovedl a s dalšími členy se vždy dohodl.

Se vznikem akciové společnosti je spojena také sjednaná výjimka a vyčlenění výroby modelovací hmoty včetně ustanovení zákazu konkurence. Už kolem roku 1914 se začala okrajově vyrábět umělá plastická hmota, která dostala název „Formella“. Jak přesně vznikl nápad prameny neuvádějí, ale byla to vůbec nejstarší výroba modelovací hmoty u nás.

Plastická hmota, kterou známe dnes spíše jako plastelínu, poprvé vyrobil Angličan William Harbutt v roce 1897. Název plastelína (Plasticine) měl chráněný a tak jiní výrobci využívali odlišných názvů. Plastelína byla vlastně kombinací pryskyřic, mastných kyselin a vazelíny, tedy surovin se kterými se ve firmě běžně pracovalo. Zároveň byla ideální pro doplnění stávající nabídky tužek, kříd a ostatních školních potřeb, které Staffen vyráběl.

Modelovací hmota pro děti byla opravdu ideálním artiklem, ale nutno dodat, že spíš pro mladého Karla. Byl to možná právě on, kdo začal v otcově tovární laboratoři s touto umělou hmotou experimentovat. V té době bylo Karlovi 21 let a stal se plnoletým a když otec začal uvažovat o prodeji firmy, rozhodl se vyjmout tuto výrobu a předat jí synovi. Přestože firmu neprodal a ponechal si jí, neměla banka při akcionování firmy nic proti vyčlenění Formelly.

V prvotním návrhu prodeje bylo uvedena doba tří let, po kterou by zákaz konkurence trval. Byla to stejná doba, po kterou měl Karel Staffen zůstat v podniku a řídit ho jako doposud. Zřejmě tehdy zvažoval, že by po určité době odešel pomáhat synovi. V pozdějších návrzích, kdy se jednalo o přeměně firmy se lhůta prodloužila na dobu 10 let. Ve smlouvě se výslovně uvádí: „*Pan Karel Staffen vstoupí do vedení společnosti a on, jakož i jeho paní manželka podrobili se za sebe i svého zletilého syna Karla konkurenční záповědi na dobu 10 let, vyjma výroby plastické massy „Formell“, kterou nová společnost zavázala se po 10 let nevyráběti.*“

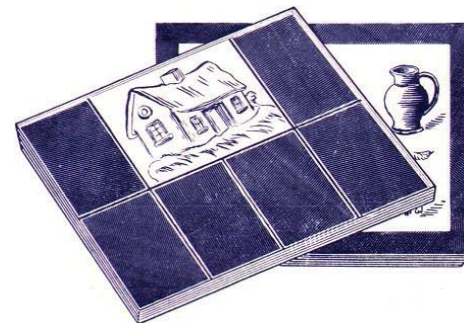
V textu je sice chyba názvu plastelíny, ale zajímavé je, že zavázal i svého, tehdy zletilého syna. Nelze zapomenout, že se psal rok 1920 a stále platily některé rakouské zákony. Plnoletým se člověk stal ve 21 letech a do 24 let věku poléhal pod již dříve zmíněnou otcovskou péčí. Zavázání syna bylo pojistkou do budoucna. Ještě sice neexistovala žádná jeho firma, přesto ale otec věděl, že existovat bude a banka také chtěla mít jistotu, že nezačne vyrábět křídly.

Další kroky souvisely a dokonce úzce navazovaly na vznik akciovky. Dva dny před zahájením úpisu akcií, tedy v sobotu 26. dubna 1920 kupují manželé Karel a Alžběta Staffenovi pozemek v Libni, který leží pár set metrů od továrny ve Vysočanech. Na něm záhy na to vzniká novostavba malé budovy pro výrobu plastelíny. Za necelé dva měsíce stojí její hrubá stavba a v úterý 15. června 1920 ohlašuje Karel Staffen ml., že bude provozovat vlastní živnost výroby plastických hmot pro školy, umělce a průmysl. V ohlášení je jako místo podnikání uvedena jen parcela č. kat. 268/1 s ohlášenou novostavbou, která později dostává č.p. 1021 v Grégrově ulici (dnes Kurta Konráda). Ochránná známka „FORMELLA“ je poprvé přihlášena firmou „Karel Staffen“ v pondělí 27. prosince 1920. Mladý Staffen začal pracovat pod svojí firmou s několika dělníky, ale budova a pozemek patřila až srpna 1925 rodičům. Teprve když jeho firma prosperuje získává tuto nemovitost od rodičů trhovou smlouvou na polovinu se svojí ženou Marií, rozenou Hlaváčkovou.



William Harbutt (1844 – 1921)

FORMELLA



Známka Formella č.15186 podaná v roce 1920 a podoba dvou druhů balení, ceník z roku 1916



Spolupracovníci v továrně Formella Karla Staffena ml., který stojí uprostřed skupiny, foto asi z roku 1924



Továrna Formella v Libni, v pozadí továrna Armada na krém na boty, asi rok 1923



Karel Staffen ml. a jeho vlčák ve voze, s poznávací značkou N V-367, asi 1922

Novomanželé bydleli v malém bytě, přímo v továrně. O co menší měl být, o to větší byla zahrádka, kterou si na dvorku továrny pořídil. Byla nepoměrně menší než ta u otcovy továrny, ale přesto zabírala skoro polovinu dvorku. Karel nebyl zahradníkem, který by se věnoval kedlubnám nebo salátu, nýbrž zahrada sloužila jako okrasná. Byly zde záhonky s květinami a docela malinký skleník. Místo se našlo i na včelí úly, kterým se Karel stejně jako květinám ve svém volnu věnoval. Druhou jeho zálibou byl nový automobil, který si pořídil. Řidičský průkaz si udělal už na vojně, když narukoval, ale nebyl příliš dobrým řidičem. V jeho osobním spise, vedeném policejním ředitelstvím je poměrně hodně záznamů o různých dopravních přestupcích, pokutách a drobných nehodách s chodci a jinými vozidly. Občas nechybí ani zmínky o nějaké té kontroverzi se strážníky. Vášně automobilismu ho později opouštěla,

ale nadšení pro pěstování květin a exotických rostlin právě naopak, ale k tomu se ještě dostaneme.

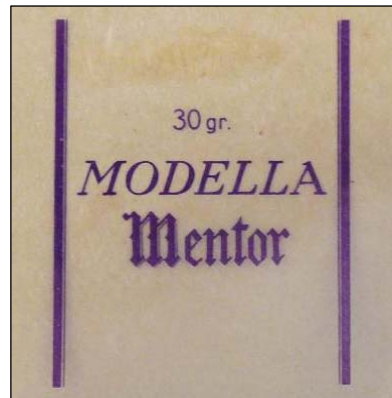
Starší syn Karel byl tedy existenčně zajištěn. Staffen, ale měl další děti. Nejmladší syn Josef chodil ještě do školy. Dcera Aloisie si našla známou a vdala se za Vladimíra Helmhackera, který po svatbě, nastoupil v květnu 1921 do tchánovy továrny jako úředník. Vladimír byl o 13 let starší než Aloisie. Narodil se 23. prosince 1889 a od mládí snil o vlastním podniku. Už jako mladý se pustil do vlastního podnikání, byl velmi ambiciózní, ale brzo přišel téměř o všechny svoje peníze a tak mu nabídka úřednického místa přišla poměrně vhod, a raději se zřekl své samostatnosti. S tcháňem, Karlem Staffenem si z počátku rozuměl, během času se ale objevovaly drobné rozpory a nedorozumění, které vyplývaly jak z povah obou mužů, tak i z jejich představ o tom druhém. Helmhacker chtěl v továrně něčeho dosáhnout. Dokonce nakoupil část akcií, aby zvýšil i svůj vliv v podniku. Poměrně brzo se zapracoval a snažil se v továrně prosadit. Vymýšlel co by bylo pro závod nejlepší. Jenže Staffen nechtěl výrazné změny, tvrdil, že když to fungovalo dobře 25 let netřeba to měnit. V osobním dopise, který mu Vladimír napsal



Vladimír Helmhacker a Aloisie roz. Staffenová, 1925

v květnu 1922, uvádí, že vlastně zotročil sebe i celou svou rodinu ve prospěch továrny. Když nastupoval do firmy, měl od něj naději, že převezme místo šéfa, když se Staffen vyjadřoval, že odejde do penze. Syn Karel měl svojí firmu a tak se to nezdálo nereálné. Neměl v úmyslu provést nějakou rychlou změnu, usiloval ale o postupné zvyšování svého vlivu a pozvolný přechod podniku na novou generaci. Staffena respektoval, ale vyčítal mu, že nehodlá provádět žádné změny, ani ty nejmenší. Změnu viděl zejména v tom, že podnik se dosud vede familiérně, jako podnik jednotlivce, přestože jde o akciovku, kde spolurozhodují i jiní. Žádal tchána, aby ho respektoval a dal mu jasné pravomoci ve firmě. Chtěl mít také podpisové právo a členství ve správní radě. Výsledek této kritiky a jakési výměny názorů se projevil až za rok. Vladimír Helmhacker byl na zasedání správní rady 25. dubna 1923 kooptován za jejího člena. Ne však na dlouho. Za necelých pět měsíců na to, 15. září 1923 byl ze správní rady vyloučen. V zápisu z jednání rady se mj. uvádí: „Pan Helmhacker vystoupil z továrny, prodal své akcie a vstoupil ke konkurenční firmě Zeusel-Veso.“. Povahy obou mužů se prostě v řízení jedné firmy nemohly shodnout. Změna však byla zřejmá a antidaťovaná. Návrh k obchodnímu soudu byl datován teprve 29. ledna 1924, ale podán až o dva měsíce později. Je jasné, že se o některých krocích Helmhackera dozvěděl Staffen až později a teprve tehdy reagoval.

Vladimír Helmhacker požádal 11. ledna 1924 o svojí vlastní živnost na výrobu kříd. V únoru 1924 kupuje společně se svojí ženou dům na Vinohradech a stěhují se z továrního bytu. Helmhacker se opravdu částečně spojil s konkurencí. Kromě továrny Staffen existovaly v Praze ještě dvě firmy. První byla „Veso, továrna barevných kříd, tužek a inkoustů“ v Podolí č.p. 133 v tehdejší Pankráčské ulici, kterou v roce 1920 založil Václav Sochor a tou druhou byla firma Julius Zeisel v Nuslích, která vyráběla barevné křídly a tužky, ta měla asi 50 dělníků. Helmhacker obě firmy odkoupil a spojil je do své nové firmy „Mentor“ továrna křídových výrobků V. Helmhacker. Ponechal si 20 osob, se kterými se dál věnoval křídům, ale nejen těm. Vyráběl např. cinové vojáčky a také plastickou hmotu. Pro tu si ve čtvrtek 1. prosince 1927 přesně v pravé poledne, nechal zaregistrovat ochrannou známku „Modella“. Své nové plastické hmotě říkal modelína. Se svými výrobky se účastnil též lipského veletrhu, kde poměrně úspěšně konkuroval i Staffenovi. V době krize ve 30. letech uzavřel továrnu v Podolí a výrobu přestěhoval do svého domu na Vinohradech, kde stále pracovalo asi 20 osob. V roce 1935 ukončil výrobu olověných vojáčků, ale to se už v Praze moc nezdržoval. Se svojí ženou žil odloučeně a v roce 1940 se odstěhoval do Bukovce u Plzně, bez své ženy, které nechal dům na Vinohradech. Firmu v Praze během války zrušil a obchodní značku Modella prodal Staffenovi. Známa byla přeregistrována 11. července 1944. Vladimír Helmhacker zemřel 30. prosince 1948 ve věku 59 let.

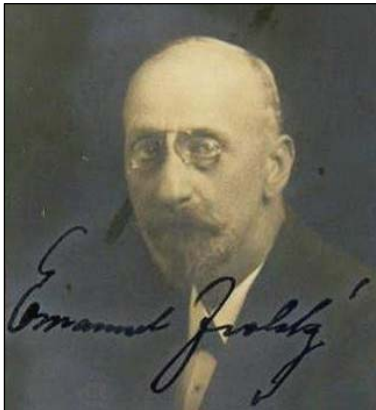


Obal od plastické hmoty Modella



Značka v patentové přihlášce, rok 1927

Při jmenování Helmhackera do správní rady, bankou neměli zapomenout ani na ostatní její členy. Kromě Karla Staffena zde zasedalo dalších 7 členů. Za Živnostenskou banku to byl jeden z jejich ředitelů Emanuel Zvolský a revizní úředník banky Jan Cízler. Za velké akcionáře seděli ve správní radě tři. Za firmu Hynka Fuchse její prokurista Leopold Havel, za firmu A. Haase její ředitel Karel Chalupa a za Občanskou záložnu v Karlíně Lubor Skokánek. To byl též přítel Staffena, stejně jako továrník Hynek Kettner a Mg.Ph. František Kremlička, který byl v první správní radě zvolen předsedou. Ten v Karlíně vyráběl školní sešity, tabule, barvy a také měl svého času materiální obchod jako Staffen. Za firmu mohl jednat ještě její prokurista Otakar Lego, který byl dlouholetým obchodním zástupcem a uzavíral kontrakty zejména ve Švýcarsku a dalších evropských



Emanuel Zvolský, ředitel v Živnobance (*25. 12. 1859 – † 2. 8. 1941)



Leopold Havel, prokurista papírny (*3.10.1881 – † ? po roce 1945)



Karel Chalupa, ředitel tiskárny (*22. 1. 1872 – † ? nezjištěno)



Lubor Skokánek, ředitel záložny (*8. 3. 1874 – † ? nezjištěno)



<< Hynek Kettner, továrník v Praze (*5. 7. 1896 – † ? po roce 1950) a prokurista firmy Otakar Lego (*15. 10. 1885 – † ? po roce 1950)

státech. Ve firmě pracoval od ledna 1912. Tito pánové tedy formálně vedli firmu a řídili její obchody. Ve skutečnosti vše stále řídil Karel Staffen, byť ne vždy s nimi ve shodě.

Hospodaření továrny bylo v prvních poválečných letech díky konjunktuře vynikající. Veškeré ukazatele, obrat i export stoupaly, zkrátka se dařilo. Masivní investice o nové stroje a zejména rozšíření továrny o další prostory dále zvyšovaly kapacitu. Jen náklady na dostavbu převýšily 800.000 Kč. V této situaci se začaly vyplácet akcionářům první dividendy. Za rok 1920 se vyplácelo 8,50% tedy 17 Kč na akcii, za rok 1921 dokonce 10%, tj. 20 Kč a za rok 1922 to bylo 8 Kč což představovalo pouhé 4%. Poválečný trh se rychle nasýtil a konjunktura skončila. Celých 20 let firma nevyplatila svým

akcionářům ani korunu. Další dividendy byly vyplaceny až v roce 1942 a 1943.

V roce 1923 utrpěla firma Staffen poměrně značné ztráty způsobené poklesem cen. Do té doby vybudované rezervy vzaly za své. Nejen pokles cen způsoboval firmě potíže. Jako proexportně zaměřenému podniku zhoršovala výsledek československá koruna. V okolních státech probíhala masivní inflace, která sjednané ceny a utržené devizy proměnila v bezvýznamné platby. Z ostatních států s pevnější měnou, např. z Anglie, USA apod., sice byl příjem znatelnější, ale drahá koruna neumožňovala masivnější konkurenci s domácími výrobky na tamním trhu. Navíc se přidala další bolest exportérů a to celní předpisy a vysoká dovozní cla. Firma totiž vyvážela přes 62% své produkce a výpadek exportu znamenal pro firmu výrazné zhoršení hospodaření. Ve snaze překlenout tento propad se firma obrátila více na domácí zákazníky. Současně došlo k optimalizaci při výrobě a částečnému propouštění. Z dlouhodobého hlediska se propad podařilo zastavit. Za rok 1923 např. byl obrat jen 1.492.000 Kč, ale do roku 1929 stoupl na 2.319.379,34 Kč, přičemž export z toho představoval 855.171,47 Kč tj. 36,87%. Vývoz tedy představoval jen něco málo přes třetinu obratu. Přes zvyšující se obrat, ale nebylo dosahováno adekvátního zisku. Důvodem jak uvádí zpráva pro akcionáře byla „nezřízená konkurence domácí, která stlačuje ceny našich výrobků, při čemž se neštítí ani nejhorsích prostředků, jako je napodobování našich značek. Proti tomu arcit' zakročujeme bezohledně a případné procesy vyzněly pro nás příznivě, nemůžeme však ničeho podnikati proti stlačování cen, než vyčkávat, až se konkurence nemožně nízkými cenami sama utluče.“ Jak vidět, Vladimír Helmhacker způsoboval firmě těžké vrásky a nešlo jen o něj. Společnost měla za 2.366.600 Kč cizích zdrojů, což bylo 63,46% oproti vlastním ve výši 1.362.765 Kč (36,54%). Přitom kapitál byl stále pouhých 1.200.000 Kč a dlouhodobé závazky byly kryty hypotékou. Poměrně velkou položku představovaly i pohledávky, z nichž se větší část musela odepsat jako nevyhmatelná. Výše kapitálu se řešila a uvažovalo se o jeho zvýšení, nikdy k tomu ale nedošlo.

Souvislé údaje nejsou bohužel dostupné pro jejich neexistenci, přesto se z části něco dozvíme.

Rok	Hrubý zisk	Čistý zisk	Rok	Hrubý zisk	Čistý zisk
1918	261.329,56 K	124.300,81 K	1929	841.800,00 Kč	35.865,00 Kč
1919	478.379,62 Kč	306.547,90 Kč	1931	885.332,00 Kč	60.497,00 Kč
1920	-----	195.702,47 Kč	1932	662.103,00 Kč	62.368,00 Kč
1921	1.177.393,00 Kč	307.957,71 Kč	1934	578.529,00 Kč	66.813,00 Kč
1922	722.180,00 Kč	62.678,23 Kč	1936	585.348,00 Kč	66.482,00 Kč
1923	589.520,00 Kč	3.842,00 Kč	1938	529.079,00 Kč	66.759,00 Kč
1924	-----	12.126,28 Kč	1940	697.043,00 K	56.426,00 K
1925	591.902,00 Kč	13.525,27 Kč	1941	882.969,00 K	57.881,80 K
1926	572.067,00 Kč	12.646,00 Kč	1942	944.543,65 K	96.546,61 K
1928	-----	15.981,34 Kč	1943	769.801,81 K	138.307,81 K



Druhá polovina 20. let tak vůbec nebyla růžová. Export a zisk klesal, Helmhacker odešel a založil poměrně významnou konkurenci a firma jen přešlapovala na místě. Ředitelská porada Živnostenské banky 27. května 1926 projednávala situaci a konstatovala, že společnost trpí nedostatkem řádného obchodního vedení, které je jen v rukou Staffena, který na technické a obchodní vedení sám nestačí. Jako majitel majority mající rozhodující vliv ve vedení jedná pry vždy ve shodě s Luborem Skokánkem z Občanské záložny v Karlíně. Ta firmě také poskytla další úvěr ve výši 1.000.000 Kč zajištěný hypotékou na budovách továrny. Takže i ona chtěla mít zajištěný svůj díl vlivu. Skokánek byl navíc dlouholetým Staffenovým přítelem.

Na další ředitelskou poradu do banky se 9. července 1926 dostal osobně Karel Staffen a dotázal se, zda by banka nevěděla o zájemci, který by eventuelně koupil jeho podíl akcií. Současně, ale požádal o další úvěr ve výši 500.000 Kč. Podnik v té době dosahoval obrátu asi 1.881.000 Kč, což bylo žalostně málo na prostředky, které se do firmy dávaly na provoz a rovněž hrubý i čistý zisk byl velmi nízký.

Karel Staffen vlastně neměl ve firmě svého nástupce, když syn provozoval vlastní firmu na plastelinu. Druhý syn Josef nabyt plnoletosti teprve v roce 1926 a s prací ve firmě neměl prakticky žádné zkušenosti. Věnoval se sice chemii, takže by se ve výrobních procesech mohl realizovat, ale obchod mu nic neříkal. Navíc se poměrně věnoval svým koníčkům, zejména jízdě na motocyklech. Dokonce se účastnil i řady závodů, např. v roce 1925 se účastnil motocyklové soutěže v závodech sajdkár na 1.000 km na svém stroji AJS. Zdálo se, že jim ani firmu nehodlá předat, jenže přece jen nastal čas, oba syny povolal, aby převzali rodinnou firmu.

Existoval tady ovšem závazek z roku 1920, že firma se zavazuje po dobu 10 let nevyvrábět Formellu a také to, že ani jeden ze Staffenů nebude pracovat pro jinou firmu. Postupně bylo dojednáno, že oba synové se stanou novými řediteli ve firmě a zasednou též ve správní radě. Karel se rozhodl samostatnou firmu zlikvidovat a výrobu plastelíny převést zpět do akciovky. K převodu ochranné známky došlo 13. června 1928. Budovu továrny na Formellu, prodal už v červenci 1927. Tím končí jeho samostatná éra a nadále je již svázán jen s rodinou společností.

Od roku 1920 kdy vznikla akciovka nakupoval Karel Staffen postupně po malých částech další akcie od drobných akcionářů. Vzhledem k tomu, že se nevyplácely dividendy, tak i za poměrně výhodných podmínek, když jejich majitelům nepřinášeli žádný zisk, takže se jich postupně zbavovali. Banka měla ještě v květnu 1926 na nostro účtu 348 akcií. Na firmě pozvolna přestávala mít zájem, byla to pro ní malá okrajová investice. Bance se sice podařilo např. změnit uzavřenou pojistku továrny z pojišťovny Hungaria do jí vlastněné pojišťovny Moldavia, ale zahraniční platby firma stále realizovala v bance Moritze Zdekauera a nebyla ochotna ke změně, údajně z důvodu lepších podmínek. Když Staffen požádal o úvěr 500.000 Kč, banka mu dala podmínku, že jej poskytne, ale pouze tehdy, pokud k ní převede veškeré devizové obchody. To se nestalo a úvěr nebyl poskytnut. Naopak Staffen začal jednat o odkoupení akcií patřících bance. Zda uspěl v dokumentech nenajdeme, jisté je, že se mu podařilo vyjednat odvolání zástupců banky ze správní rady, takže se dá předpokládat, že by banka nepustila pozice, kdyby měla stále svůj podíl ve firmě. Staffen sice musel ještě dalších pár let zůstat finančně vázán na banku, ale konečně pro něj nastal okamžik, na který čekal sedm let. Na zasedáních správní rady 17. srpna, 22. září a 19. listopadu 1927 došlo k odvolání a rezignacím větších částí členů. Své funkce se nejprve vzdal Karel Chalupa, za kterého byl kooptován Karel Staffen ml. a současně také Josef Staffen. V září pak rezignoval Emanuel Zvolský a Mg.Ph. Kremlička byl pro svůj vysoký věk a zdravotní stav prohlášen za vystoupilého ze správní rady. Téměř dva roky jí už nenavštěvoval a krátce poté, 26. června 1928 zemřel. Na posledním z oněch zasedání se ještě vzdal členství Jan Cizler, poslední zástupce Živnobanky. Na nejbližší, VIII. řádné valné hromadě, dne 2. června 1928 byli nejen oba bratři potvrzeni jako členové správní rady, ale Karel byl současně jmenován administrativním a Josef technickým ředitelem firmy.

Otěže ve firmě převzal Karel Staffen ml., otec mu postupně předával pravomoce. Bylo mu sice něco málo přes 60 let, ale jeho zdravotní stav se pomalu horšil. Svůj byt přenechal synovi a odstěhoval se s ženou na Smíchov. Bohužel ve středu 1. června 1932 Karel Staffen na následky zánětu ledvin umírá. Rok předtím zasedla ve správní radě jeho žena Alžběta, která se snažila synovi i manželovi pomoci s prací ve firmě. Nedlouho na to, v pondělí 13. listopadu 1933 zemřel vlastní rukou i Josef Staffen. Do správní rady museli být zvoleni noví lidé, ale všichni byli spojeni s rodinou a firmou. Byl to např. Augustin Wilhelm, bratr Alžběty Staffenové, dále Oldřich Skokánek, který nahradil svého otce Lubora a nově také Marie Staffenová, žena Karla Staffena ml. V roce 1937 pak byl ještě jmenován Antonín Hlaváček, prokurista Legiobanky a starší bratr Marie Staffenové.



Josef Staffen, technický ředitel (*1905 – † 13. 11. 1933)



Marie Staffenová, roz. Hlaváčková (*29. 5. 1902 – † 9. 6. 1969)



Augustin Wilhelm, továrník (*15. 8. 1872 – † 5. 8. 1948)



Oldřich Skokánek, prokurista (*5. 7. 1899 – † ? nejištěno)

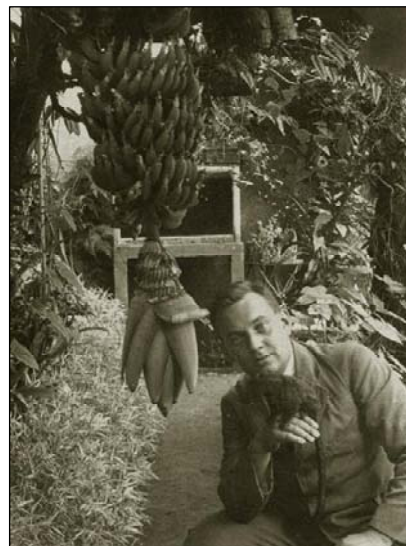


Třicátá léta znamenala pro firmu, tak jako pro mnoho jiných, vlnu událostí. Díky svému exportnímu zaměření, pocítila světovou hospodářskou krizi o něco dříve než na domácím trhu. Hrubý zisk klesl asi o třetinu a jen díky domácímu trhu se firma neocítila úplně na dně. Musela propouštět. Po roce 1918 zaměstnávala firma přes 120 lidí a Formella ještě další desítku. Po opětovném spojení a racionalizaci výroby zde našlo obživu jen 40 dělníků, teprve v roce 1938 se zvýšil na 60 osob. Práci ale měli, na rozdíl od tisíců nezaměstnaných. Firma realizovala menší objednávky, ale díky širokému výrobnímu programu se práce pro všechny našla. Během krize se začal nově vyrábět rybí kliš v tubách, lepenka na bankovky, lepidla a modelovací hmota Formella se rozrostla o další druhy Bimbasso a Mully-Dolly.

Když nebyl Karel Staffen za feditelským stolem nebo s rodinou, existovalo ještě jedno místo, kde se dal bezpečně najít. Ve svém skleníku nebo na zahradě. Jako malý hoch sbíral známky, ke kterým ho přivedl otec. Asi tam se zrodila touha po exotice a cizokrajných rostlinách. Zahrada byla u továrny od začátku. Když začal vyrábět Formellu, ani tam nezapomněl na záhonky, malý skleník a dokonce včelí úly. Zkrátka botanika byla jeho velkým koníčkem. Za ta léta co u továrny byla zahrada notně zmohtněla. Rostly tu meruňky a další ovocné stromy a rybíz. Na pozemku, který byl rezervním pro rozšíření továrny si nechal postavit velký skleník. Nebyl, ale žádným amatérem, rostlinám se věnoval opravdu na profesionálně. Byl členem řady spolků. Hlavním zájmem byly kaktusy a jiné tropické rostliny. V roce 1928 byl prvním komu v Československu vykvetl a dozrál banánovník a ananas. Jeho vášeň pro kaktusy ho přivedla do styku s Karáí Pukú tedy „dlouhým lovcem“. Tak pojmenovali indiáni cestovatele a botanika Alberto Vojtěcha Friče. Staffen se s ním brzo spřátelil a pomáhal mu financovat i jeho výpravy. Frič v roce 1927 objevil v jižní Americe nové druhy kaktusů a jeden z nich pojmenoval po svém příteli „Lobivia staffenii“. Staffen úspěšně rozmnožoval ze semen od Friče semenáčky kaktusů, které rozšiřoval mezi další sběratele. Svůj skleník rád ukazoval i veřejnosti. V něm měl nejen květiny, ale i různá zvířata. Choval medvídku mývala, kunu, nějaké to exotické ptactvo, dokonce měl leguána. V tomto světě byl opravdu šťastným.

Se vznikem Protektorátu se změnilly podmínky pro život nejen ve skleníku. V této smutné době firma oslavila 80 let své existence. Export do světa byl opět výrazně omezen, stejně jako možnost výroby díky přidělovému systému a nedostupnosti některých surovin. Nešlo jen o export. Ve zprávě z 24. července 1939 pro peněžní ústavy se píše doslova: „*Od naší poslední zprávy se poměry změnily. Zmenšením našeho území, zmenšil se též odbyt domácí i zahraniční. Firma zabývá se myšlenkou podnik zlikvidovati. Podnik je stále značně aktivní a akcionáři budou plně uspokojeni.*“. Přesto k likvidaci firmy nedošlo a začalo se i přes poměry zvyšovat a plnit výrobní záměr i díky zvýšení důrazu na části kancelářského sortimentu, jako byly razítkové barvy, podušky pod razítka a inkousty. Obrát se pozvolna zvyšoval díky neustálé poptávce úřadů a firem.

Valná hromada konaná v roce 1944 dokonce rozhodla o vyplacení dividend za roky 1942 a 1943 ve výši 8 K na akcii, tedy ve výši 4% p.a. Zdálo se, že podnik válku přežije bez úhony a práci zde našlo trvale asi 50 osob. V Praze byl celou válku klid, tedy nedocházelo zde k žádným bojovým akcím spojenců. Vyjma vypjatého období Heydrichiády, téměř idyla. Jenže jak se začala měnit fronta, dostávala se i Praha do úhlu spojenců. První nálet na Prahu v listopadu 1944, kdy útočila pouze dvě letadla, zasáhl elektrárnu v Holešovicích. Protiletcká obrana vlastně ani nezareagovala. To druhý útok byl mnohem horší. Proběhl na popelčnický středu 14. února 1945 a zasáhl centrum města od Smíchova až po Vinohrady. Zničeno bylo 183 domů, bez střechy nad hlavou se ocitlo přes 11.000 osob a zůstalo 701 mrtvých. Oběťmi byli výhradně civilisté a nebyl zasažen žádný pro nacisty důležitý průmyslový objekt. Podle pozdějších informací došlo k chybě při navigaci. Mlha, podobnost měst a lidský faktor znamenal zásilku bomb shozených nad Prahou, místo cílového určení pro Drážďany.



Staffen se svými banány v listopadu 1928



S leguánem v časopisu Fotografie, 1938



Lobivia staffenii focená A.V.Fričem, rok 1928 a její dnešní podoba



Karel Staffen ve svém skleníku u továrny ve Vysočanech, asi 1930



Unikátní fotografie továrny pořízené po leteckém útoku na Vysočany 25. března 1945 a po uhašení následného požáru nepotřebují komentář

Praha byla zatím daleko od bojů. Přišel konec března 1945 a zdálo se, že nic horšího než onen únorový nálet se už nestane. Spojenci postupovali Evropou velmi rychle, Sověti osvobodili Vídeň, byli před Bratislavou a třetí americká armáda se blížila k Chebu.

Do velikonoce zbýval týden, na květnou neděli 25. března 1945 bylo v Praze bezvětří, krásně jasno a sluníčko. V Klementinu toho dne naměřili 18,9 °C. Na nebi nebyl ani malý mráček. Lidé se chystali k nedělnímu obědu. Krátce před polednem, v 11:48 hodin začala první z dvanácti vln náletů. Za 1¼ hodiny svrhlo 400 amerických bombardérů přes 12 tisíc trhavých bomb o průměrné váze 250 kg. Cílem byla zejména průmyslová oblast Libně a Vysočan a blízká letiště Letňany, Kbely a Čakovice, na kterých německé letectvo utrpělo katastrofální porážku. Jen díky neděli nepracovalo v zasažených továrnách velké osazenstvo. Přesto v nich zahynulo 235 osob a dalších 417 bylo zraněno. Přímou zasaženo bylo 527 objektů, 90 z nich bylo zcela zničeno a 1.360 budov bylo značně poškozeno. Výrazně zasažen byl areál Českomoravských strojírny (ČKD), nedaleká Vysočanská mlékárna B. Frey nebo továrna na chléb a parní mlýn Fr. Odkolek. Z provozu bylo vyřazeno horní nádraží v Libni. Z dosahu bomb nebyla vynechána ani Staffenova továrna.

Vedlejší dvoupodlažní budova na dvoře byla zcela zničena. Bomby zničily přilehlé budovy včetně skleníku, úlu a králíkární. Ze zahrady, na které stálo 17 vzrostlých stromů a desítky keřů a květin se stalo rumiště. Hlavní budova byla velmi silně poškozena. Zničena byla spojovací lávka, výtah, střechy, římsy, komíny a poškozena fasáda, stejně jako rozvody plynu, topení, vody a kanalizace. Tlakovou vlnou bylo roztrženo přes 90% všech oken a dveří, nejen na fasádě, ale i uvnitř budovy. První odhad nákladů na stavební záchranu hlavní budovy z října 1945 došel k částce 938.789,60 K. Vzhledem k poválečnému růstu cen, opravdové stavební náklady dosáhly do 2.262.000 Kčs. Přímým zásahem a následným požárem byly zničeny všechny zásoby vyrobeného zboží i surovin, ale hlavně výrobní stroje a veškeré elektromotory. Ze všeho zbyly ohořelé trosky bez možnosti opravy. V troskách zůstaly i osobní a nákladní auta. Škoda na vybavení byla 2.284.580 Kčs. Vypracované posudky na rekonstrukci nebo zbourání staveb konstatovaly, že továrna byla poškozena ze 75%. Během požáru byl zničen i firemní archiv za celou dobu její existence. Zachovala se jen torza. I to je důvod proč se některé informace dnes nedají dohledat.

Po náletu, prakticky ještě v době odklizení trosky přišel konec války a květnové povstání. Zdálo se, že to nejhorší mají všichni za sebou. Staffen přišel o milovanou zahradu, továrnu a svůj domov. Přístřeší našel u své sestry Aloisie. Netušil, že ho osud připraví i o firmu. Tedy spíš než osud se o to snažili někteří lidé, které velmi dobře znal.

Již v Londýně připravovala exilová vláda návrhy zákonů, kterým by poválečný chaos byl koordinován a také směřován ke znárodnění, podle vyhlášeného Košického vládního programu. Aby se zamezilo ničení, rozkrádání a poškozování majetku Němců, Maďarů, zrádců a kolaborantů (souhrnně nazýván majetkem státně nespolehlivých osob) byl vydán dekret prezidenta republiky č.5/1945 Sb., podle kterého byla do všech podniků zaváděna národní správa majetkových hodnot. Zavedení národní správy bylo nejen do podniků a majetku opuštěného Němci, ale také do všech podniků, kde to vyžadoval plynulý chod výroby. Národní správci měli vést a chránit podnik do doby než pomínou důvody pro které byla zavedena. V praxi to znamenalo, že pod národní správou se ocitl každý i družstevní podnik včetně těch ryze českých a po doložení dokladů o státní spolehlivosti členů správní rady a prokázání, že jde o český majetek byla jejich dočasná národní správa zrušena. U ostatních podniků tzv. nespolehlivých osob, byla provedena jeho konfiskace. Kromě toho mohl být majetek zabaven při odsouzení za kolaboraci apod. Velkým podnikům pak hrozilo ještě znárodnění a do vyhlášení prvních dekretů si nebyl jistý prakticky nikdo, či majetek to postihne a v jakém rozsahu.

Do továrny, resp. jejich trosky byla národní správa dosazena rychle. Výměrem magistrátu hlavního města Prahy z 18. června 1945 byl zatímním národním správcem jmenován Bedřich Kocián, účetní továrny. Plně převzal řízení firmy a nahradil v rozhodování správní radu. Staffen zůstal ještě krátce ředitelem, ale ne na dlouho. Prozatím se řešilo odklizení trosky, podání přihlášky válečných škod. Celková přihlášená částka za škody byla vyčíslena na 4.546.580 Kčs. Ve středu 24. října 1945 podepsal Edvard Beneš první z dekretů znárodnějí díly a průmyslové podniky, ale také banky a pojišťovny. Pro národní podniky byly zavedeny tzv. závodní a podnikové rady. V nich byly zejména zástupci dělnictva a úřednictva, které začalo spolurozhodovat o řízení podniků. Ve velkých firmách zaujaly místa zpravidla odborníci, ale na mnoha místech se prosadili dělníci, kteří se stali novými pány



Libeňské horní nádraží ještě s doutnajícími domy



Bedřich Kocián (*24.6.1892 – † ?)

továren. Pro mnohé tak přišla chvíle vyřídit si své osobní účty, nejen s Němci, ale i s některými Čechy.

Válka a okupace dokázala vyvolat v lidech nejen strach, ale ukázala i pravý charakter lidí. Po válce, když měli příležitost se mnozí doposud téměř nenápadní lidé začaly drát dopředu. Někteří čistě z osobního prospěchu, jiní organizovaně, za pomoci politických stran, kterých se stávali novými členy. V dělnických oblastech Vysočan silně převládalo kované jádro dělnické třídy, podněcované instrukcemi KSČ, jak se ujmout moci v továrnách. Zavedením národních správ byl oslaben vliv majitelů. Silnou pozici si budovaly odbory a nově ustavené závodní rady nezůstaly pozadu.

Ve Staffenově továrně byla také ustavena závodní rada. Jejím předsedou se stal vyučený kolář Jan Černý, který ve firmě pracoval od roku 1922 postupně jako topič, truhlář a balíč v expedici. Zdatně mu sekundoval slovenský Maďar Melichar Bukai, který v továrně pracoval od roku 1928 jako pomocný dělník. Podařilo se jim přesvědčit Kociána, aby odvolal Karla Staffena z funkce ředitele a podařilo se jim ho z továrny vyhostit. Aby se jen tak nemohl vrátit, podala na něj závodní rada oznámení pro kolaboraci. Jako takový by nemohl zastávat žádné funkce a pokud by byl odsouzen, propadl by mu majetek jako nepříteli státu. Bylo s ním zahájeno řízení podle Benešova dekretu č.16/1945 Sb. o potrestání zrádců a později ještě podle dekretu č.138/1945 Sb. o provinění proti národní cti, známý spíš jako malý retribuční dekret. Podle znění se měl dopustit spolupráce s Němci byl obviněn pro své asociální chování.

Těžištěm obvinění byla Staffenova činnost za války. Jako průmyslník byl členem řady organizací. Byl členem spolku včelařů, stejně jako v československém červeném kříži apod. Byl zvyklý se veřejně angažovat. Na začátku války, vlastně ještě v době před Mnichovem se angažoval třeba v organizování protiletectvé obrany, která dohlížela na budování krytů. Němci při reorganizaci začlenili obranu pod hasičské útvary. Postupně docházelo k rušení českých dobrovolných hasičských útvarů do větších celků. Při této změně byl Staffen proti své vůli a pod nátlakem jmenován do funkce krajského požárního ředitele. Stal se tedy veřejně činnou osobou. Podle udání byl prý velmi horlivý ve své činnosti, aby se Němcům zalíbil a do funkce ředitele se vetřel. Měl se postarat, aby bylo zabaveno jmění 31 českých hasičských sborů a ty byly zrušeny. Mezi dalšími body obvinění stálo v kancelářích zavedení úřadování v němčině. Snažil se prý ze všech sil ke zvýšení pracovní výkonnosti zaměstnanců a výroby v podniku. Hlavní důraz byl kladen na jeho asociální chování vůči dělníkům, z nichž některé prý nechal vyhodit a vyvolával napjetí nimi a vedením podniku. Nakonec byl obviněn, že nechal záměrně zničit celý archiv firmy, aby nemohl být usvědčen ze spolupráce s nacisty.

Jaká byla pravda? Tu se dozvíme hlavně z postupu mimořádného lidového soudu. Po zahájení řízení, vyslechnutí Staffenovy obhajoby a svědků, přistoupil ke slovu veřejný žalobce, který navrhl „...aby trestní řízení proti Karlu Staffenovi, podle retribučního dekretu se zastavilo, ježto nebylo shledáno důvodů k jeho stíhání“. Ve vypjaté poválečné době, kdy padal jeden rozsudek za druhým to nebylo příliš obvyklé. Co stálo tedy za jeho obviněním?. V celku prostá, za vším byla osobní msta. Melichar Bukai byl prostým dělníkem, který zametal dvůr a pomáhal ve skladu, ale chtěl být něco víc. Během války přišel za Staffenem, aby ho udělal mistrem výroby, protože tomu prý dostatečně rozumí a za roky strávené ve firmě má na to kvalifikaci a nárok. Že jí neměl si asi domyslíte. Ani tehdejší odbory ho nepodpořily. Podle jeho pozdější výpovědi ho prý chtěl Staffen dokonce vyhodit. Podobný vztah se šéfem měl i Jan Černý, ten byl navíc za války činný v komunistické odboji, takže jeho pohnutky byly nejen osobní, ale dané stranickou linií zlikvidovat kapitalisty. Svědkové v jeho procesu dosvědčili jeho všemožnou podporu a pomoc, zejména z řad hasičů. Zavedení němčiny jako úředního jazyka bylo běžné všech firmách. Ostatní výtky jako nošení zbraně a pozdravy zvednutou paží byly hasičům v uniformě nařízeny oběžníkem a jako takové snadno dokázány. Existovala však drobná okolnost v neprospěch Staffena. Během Heydrichiády nechal v kanceláři pověsit jeho obraz vyzdobený smuteční páskou. To plně doznal, ale uvedl, že to bylo z opatrnosti, aby na něj nepadlo podezření. Prostřednictvím hasičů dodával jídlo parašutistům. Ve svém skleníku měl nádrž, kde měl v období vánoce kapry. V udání stálo, že s nimi kšeftoval a zaměstnancům nic nedal. On je ale dával odbojářům pro potřebné osoby. Před totálním nasazením zachránil některé členy Národního divadla, když je zaměstnal. Dnes pohlížíme na ony události s jinou perspektivou, ale jak by se člověk zachoval v dané situaci zjistíme až teprve, když jí musíme řešit. Staffen jistě nebyl hrdinou, ale jeden vyvěšený obraz v kanceláři není sympatií k nacistům a v době stanného práva měl pocit strachu každý, ředitel i dělník. Žalobce i soudce to pochopili a rozhodli spravedlivě.

Zdálo by se, že očištěním od nálepky kolaboranta vše dobře dopadlo. Jenže v tu chvíli by pominul důvod pro další existenci národní správy a Staffen by se do továrny vrátil. Jakmile se to Černý s Bukaiem dozvěděli, vyslali jménem závodní rady k soudu deputaci, že vůbec nebyli vzati jako svědci a podali stížnost. Nehodlali svoje pozice jen tak opustit.

Mezitím byla výměrem magistrátu 27. května 1946 zrušena národní správa. Závodní rada okamžitě 14. června 1946 podala stížnost, ve které žádala z důvodu veřejného zájmu ponechání národní správy a nevrácení továrny původním majitelům. V důsledku toho bylo zrušení výměru zastaveno do konečného rozhodnutí. Závodní rada nemohla pominout osvobozující verdikt soudu, proto se ve stížnosti píše: „*Přestože jeho skutky nebyly trestné, spáchal je v době a za takových okolností svědčící o naprosté nesociálnosti a dodával napjetí mezi ním a zaměstnanci. Za daných okolností nemohli bychom zejména s Karlem Staffenem, kdyby byla restituce provedena, vůbec spolupracovat. Jeho přítomnost podněcuje nekříd.*“ Zdůrazněna byla neúčast zaměstnanců u soudu a opakovaný důkazový asociální jednání. Černý šel tak daleko, že prý Staffen pochází ze smíšeného manželství, když jeho otec byl Němec a člen správní rady Leopold Havel prý dokonce členem NSDAP. O Havlově německé národnosti se do roku 1940 nevědělo. Vždy mluvil česky a nedal záminku myslet si opak. Za války ho, ale nebylo možné odvolat. Havel se v dubnu 1945 odstěhoval do Litoměřic a hned v červnu byl



Původní krabička od Formelly, asi kolem roku 1935-1939



Karel Staffen ml. v uniformě hasičů



Karel Staffen nejml. (*14. 4. 1924)

ze správní rady odvolán. Po stížnosti následovalo další oznámení, ve kterém Černý dokonce navrhl další žalobu, ve které požadoval, aby byl Staffen po dobu vyšetřování zajištěn, že prý se snaží opatřit si další alibi a zmařit všechny důkazy. Také napsal: „*Sami jsme podávali oznámení pro činy, které podle našeho mínění spadaly pod ustanovení uvedených dekretů, nabídli důkazy písemné i svědecké, ale zejména v řízení podle malého dekretu ani jeden z těchto důkazů námi nabízených proveden nebyl. Podle našeho názoru zakládá jeho činnost zločin podle dekretu.*“. Současně v návrhu zazněl opět návrh na konfiskaci majetku. Prý byl porušen zákon, když si magistrát nevyžádal souhlasné vyjádření závodní rady při projednání zrušení národní správy. Úřad by si prý měl uvědomit dosah Staffenova návratu a význam továrny v proexportní politice a přínosu vydělaných deviz pro naše hospodářství. Tento druhý pokus Černému opět nevyšel a Karel Staffen byl znovu vyšetřujícím soudcem 26. března 1947 pro nedostatek důkazů osvobozen s odůvodněním, že prý nelze jeho činnost kvalifikovat jako záměrnou podporu okupantů. Ani poté se Černý nevzdal a 4. listopadu 1947 podal třetí návrh na konfiskaci majetku. Výsledek dopadl stejně a v prosinci 1948 byl znovu návrh smeten ze stolu. Konec všemu udělal až Zemský národní výbor, které Černého další odvolání se, 12. února 1949 definitivně zamítnul a řízení bylo opravdu zastaveno.

Mezi tím co se Staffen soudil, začala se díky národním správčům rekonstrukce a obnovení výroby. Kociánovi se podařilo sjednat výjimku ze zákazu staveb prokázáním důležitosti obnovení exportní výroby a získal povolení. Nepodařilo se mu ale sehnat bankovní úvěr. Peníze v objemu 1.500.000 Kčs si obstaral u firmy Štěpánek a Nevečeřal, podniky Duha. Za získání půjčky na rekonstrukci bylo s firmou sjednáno, že si část továrny pronajmou pro svoji výrobu barev na látky a dalších chemikálií.

Národní správce Bedřich Kocián byl jako účetní firmy spíše na straně Karla Staffena a se závodní radou moc nespolupracoval. Té se podařilo dojednat jeho odvolání a jmenování jiného. Výměrem Ústředního národního výboru byl 8. dubna 1946 jmenován národním správce Richard Ackermann. Ten šel závodní radě mnohem víc na ruku a ta mu zase umožňovala bez komplikací řídit továrnu. Během května 1946 byly dokončeny opravy budov a zahájena první výroba kříd. Nově jmenovaným mistrem výroby se stal Melichar Bukai, jeho dávný sen se splnil.

Stovky objednávek a dotazů na výrobu přicházely z celého světa, zejména na kulečnickové křídly. V dochované korespondenci jsou dopisy ze Švédska, Norska, Finska, Anglie, Francie, Maroka, Egypta, také z Argentiny, Mexika, Nového Zélandu a dokonce z Nigerie. Tam všude chtěli koupit Staffenovy výrobky. Nizozemsko dokonce nabídlo výměnu 1.000 veletuctů kulečnickových kříd za 7.500 kg kmínu v ceně 144.800 Kčs. Vše vypadalo slibně, ale nakonec holandská komise v červnu 1949 nedoporučila sjednaný obchod realizovat.

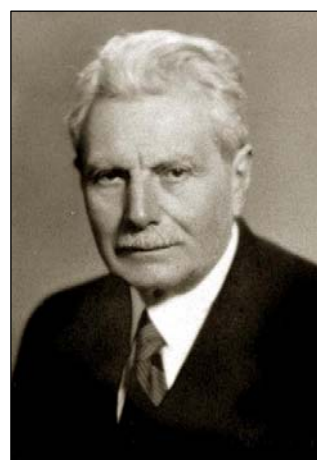
Poté co byl Staffen opět soudem očištěn, pominuly podle zákona důvody k další existenci národní správy a továrna mohla být vrácena do rukou původních majitelů. Jenže nebyla a než vše nabylo právní moci a vyřídily se formality přišel únor 1948 a s ním zcela jiné poměry.

Zemský národní výbor v Praze vydal v pondělí 1. března 1948 výměr o zavedení národní správy do majetku a podniku firmy a národním správce byl ustanoven Koh-i-noor, tužkárna L. & C. Hardtmuth, národní podnik v Českých Budějovicích. V té době již bylo ukončeno řízení o případné konfiskaci, ale znárodnit firmu nešlo. Podle zákona č. 114/1948 Sb. bylo možné nově znárodnit firmy, které měly kdykoliv od 1. ledna 1946 padesát a více zaměstnanců a v továrně pracovalo jen 26 osob. Jenže ve firmě Duha (Štěpánek a Nevečeřal) pracovalo 120 zaměstnanců a tak byla zpětně k 1. lednu 1948 znárodněna ona. Podle obvyklých dispozic byly znárodněny i veškeré provozy sloužící dané firmě. Duha, ale měla kromě ve Staffenově továrně prostory pouze pronajaty. Přesto byla budova firmy Staffen znárodněna jako součást Duhy. Příčinou bylo vlastně 211 m² podlahové plochy. Když byla továrna opravena, podle smlouvy o půjčce si firma Duha pronajala volné prostory v továrně. Vzhledem k tomu, že výroba kříd byla teprve na počátku, ponechala si firma Staffen pouze 1.415 m² plochy tedy 43,50% a zbytek 1.838 m², tedy 56,50% ploch pronajala firmě Duha. Díky tomu používala Duha nadpoloviční plochu továrny, takže při určení rozsahu znárodnění připadla budova v daném rozsahu pod její znárodnovací dekret. V první fázi tedy firma Staffen nebyla znárodněna, ale její budova ano. Majetková podstata Duhy byla začleněna v říjnu 1949 do Spolku pro chemickou a hutní výrobu, národního podniku. Tím vznikla absurdní situace, kdy Duha přestala platit nájem a jelikož továrna připadla Spolchemii, stala se firma Staffen sama nájemcem, platící nájem za vlastní používané prostory. Od 1. ledna 1950 se vlastníkem továrny ve Vysočanech staly Východočeské chemické závody, n.p. Pardubice-Rybitví, závod Duha, které získaly také soukromou Staffenovu zahradu a pozemky včetně společného dvora, za účelem přestavby a rozšíření továrny.

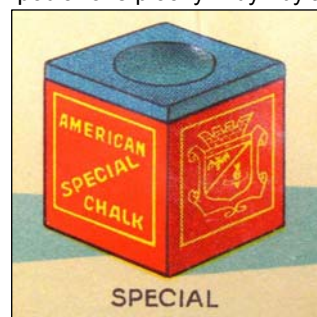
Znárodněním budov, zůstaly firmě Staffen ve vlastnictví jen stroje a zásoby. Majitel objektu nechal firmu v nájmu, ale chtěl jí vystěhovat. Od 12. září 1950 si pronajala prostory v Jateční ulici v Holešovicích na 6 měsíců a od 31. října 1950 si najala kromě prostor i stroje a zařízení u firmy Görlich a spol. což byla chemická továrna v Brně-Králově Poli. Zvláštní, proč by měla být část výroby v Praze a část v Brně. Důvod byl prostý a vlastně fingovaný. Stále ještě nedošlo ke znárodnění, protože i přes přijetí dalších dělníků měla firma v té době jen 40 zaměstnanců. Řešení se našlo právě prostřednictvím brněnské firmy. S pronájmem strojů přešlo jejich 18 dělníků do pracovního stavu k podniku Staffen a ten měl rázem 58 osob. Podle znění zákona č. 114/1948 Sb. mohl být znárodněn podnik, který „kdykoliv od 1. ledna 1946“ měl padesát a více zaměstnanců. Národní správa, která situaci připravila, okamžitě podala žádost o znárodnění firmy. Výměrem ministerstva průmyslu 11. prosince 1950 byla firma zpětně ke dni 31. října 1950 znárodněna



Válčovací stroj pro výrobu kříd



Richard Ackermann
(*3. 5. 1879 – †9. 3. 1949)



Exportní etikety pro trh v USA a Evropě, 1949



Budova měnila během času své majitele a od roku 1964 patřila podniku Barvy a laky, národní podnik, Praha. Po privatizaci podniku Barvy a laky, s.p., vstoupil ten v roce 1998 do likvidace a od roku 2003 je v úpadku. Vlastníkem objektu se stala Česká republika, Generální finanční ředitelství Praha. Snímky pořízené na konci října 1990 zachycují věrně tehdejší stav. Hlavní vchod s dveřmi, byl zachován i po rekonstrukci v roce 1946 a dveře jako jediné dokazovaly původní secesní podobu. Dnes je už neexistuje, protože vchod byl při pozdější rekonstrukci zazděn.



a začleněna do národního podniku Gama, který převzal podobné výrobní podniky na území Prahy. Výsledky hospodaření každým rokem stoupaly, ale optika často klame a je třeba vzít v potaz, že se začínalo vlastně od nuly, jak dokazují následující čísla provozních zisků.

1944	132.854,39 Kčs	1947	45.524,24 Kčs
1945	20.735,34 Kčs	1948	483.345,40 Kčs
1946	0,00 Kčs	1949	627.653,20 Kčs

Výroba ve znárodněném podniku, ale nebyla nijak dobře řízena. Plán výroby na rok 1948 vypadal takto:

Výrobek	množství	plánovaná cena
Křídly školní bílé	5.040.000 ks	1.584.000 Kčs
Krejčovské křídly	1.500.000 ks	530.000 Kčs
Kulečnickové křídly	345.600 ks	181.000 Kčs
Lesnické a ostatní křídly	8.847.400 ks	459.000 Kčs
Školní barevníčky (plech)	480.000 ks	870.000 Kčs
Formella	20.000 kg	602.000 Kčs



Jenže plán je jedna věc a jeho realizace věc druhá. V roce 1951 byl splněn celkový plán výroby jen na 96,1%, přičemž ve výrobě školních kříd jen na 75,7% a to zejména díky problémům s vysoušením materiálu a výrobků. Původní sušárna s ústředním vytápěním nebyla po válce obnovena. Přesto jsou dobové dokumenty optimistické a mistr Melichar Bukai je považován za zdatného. Podal dokonce zlepšovací návrh na výrobu školních barviček strojně, oproti dosavadní ruční výrobě. Ta se tak prý měla zvýšit o 1.500%. Prakticky, ale k takovému nárůstu nikdy nedošlo. V rámci reorganizace výroby znárodněných provozů byl závod ve Vysočanech v roce 1952 zcela zrušen a výroba přesunuta do základního závodu Gamy v Libni. Celý podnik Gama byl v roce 1958 začleněn do VJH Koh-i-noor, tužkárna L. & C. Hardtmuth. Tužkárna byla v roce 1992 privatizována v rámci kupónové

privatizace. Výrobky svých předchůdců, včetně těch Staffenových, vyrábí dodnes. Stejně tak doposud existuje ochranná známka Monopol.

Rudolf Píša

P.S. Závěrem si dovoluji osobní poznámku a poděkování. Snad i tento článek bude dárkem pro Karla Staffena nejm., který příští rok oslaví životní jubileum. K jeho 90. narozeninám přeji hodně zdraví a síly do dalších let. Zvláštní poděkování pak patří jeho dceři, paní Evě Nedvědové za neocenitelné informace, ochotu a zejména zpřístupnění rodinného archivu.

Použitá literatura z knihovny MCP:

Ročenky Industrie Compass a Compass Financial Jahrbuch 1901-1944
 Ústřední známkový věstník (knihovna Úřadu průmyslového vlastnictví)
 Archivní materiály: Archiv ČNB, fond PÚB 288/9, ŽB 7566/82 a 979/1
 SOA Praha, fond KSO Praha, spisy St. Staffen a Staffen, akciová továrna
 SOA Praha, fond St. Staffen, akciová továrna barevných kříd, tužek
 Spisy a policejní přihlášky: NA ČR, fond Policejního ředitelství, Praha
 Osobní údaje osob: www.actapublica.eu, www.nacr.cz a rodinné archivy
 Dále použity informace a podklady: SOKA Jablonec nad Nisou,
 Fotografie osob: NA ČR, fond Policejního ředitelství Praha II 1941-1951
 Při hledání pramenů a podkladů mě pomohla řada lidí, kterým velice děkuji.
 Zejména děkuji paní Jitce Prajzlerové (NA ČR), PhDr. Vladimíře Hradecké, Mgr. Marii Tarantové (SOA Praha) a Mgr. Janu Kašparovi (SOKA Jablonec n.N.).

Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů. Použity kusy: A0417, B115, B404, P0410, P1790, T2265, AA09681, AA10364 a doposud nezpracované reklamní zálepky a tisky, krabička Formelly a křídly Monopol Originály akcii: B404 - SOA Praha, sbírka, B115 - Archiv ČNB
 Dobové katalogy, dokumenty a fotografie továren: archiv rodiny Staffenů
 Fotografie dále poskytla rodina Wilhelмова a pan Vladimír Helmhacker
 Fotografie kaktusu z katalogu A.V. Friče poskytl Jiří Vochozka, barevnou fotografii Vladimír Šedivý, Spolek pěstitelů kaktusů a sukulentů, Praha
 Fotografie dvora továrny Staffen: Archiv ČNB
 Ostatní fotografie: Otevřená encyklopedie Wikipedie a archiv autora

VÝSTAVA

Ve dnech 3.-4. října 2013 se konalo v prostorách Národní technické knihovny v Dejvicích odborné fórum KRE 13 s mezinárodní konferencí o národním systému nákupu e-zdrojů: Budeme mít CzechELib?.

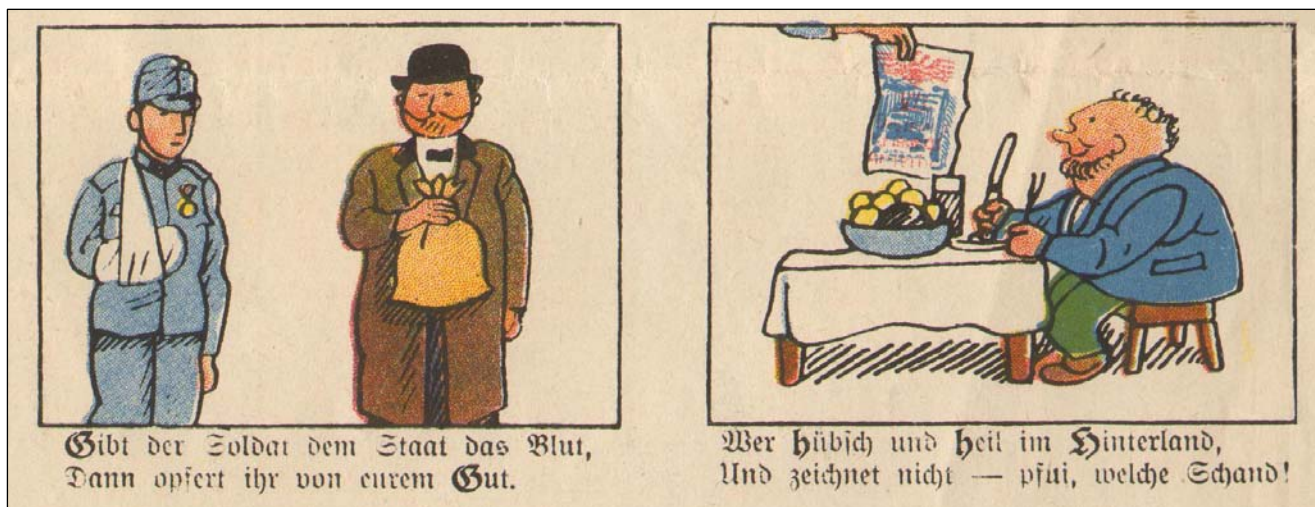
Hlavní téma konference bylo získávání zdrojů financování, které řeší nejen knihovny, ale všechny kulturní instituce. Projekt CzechELib by se měl připravit a prosadit v roce 2016. Diskutovalo se o současném pojetí budoucího národního systému pro nákup elektronických zdrojů, o jeho potenciálních přínosech a obtížích, jimž budeme čelit při vytváření efektivního a zodpovědného národního systému.

Dvoudenní konference byla pro účastníky obohacena o doprovodný program. Ten NTK připravila ve spolupráci s našim muzeem. Z našich sbírek byly zapůjčeny originální tiskové desky bankovek Kostariky a další doprovodné exponáty mající vztah k financím, úsporám apod. Jelikož knihovna je svým zaměřením technická, byl připraven také ruční tiskařský válcový lis (tzv. satynírka) a tiskové pomůcky pro názornost a jako doplnění k našim tiskovým deskám. Stroj včetně příslušenství laskavě zapůjčil grafik, rytec a malíř Tomáš Hauzner.



365 DNÍ 4.díl

V úterý 28. července 1914 vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku válku. Na základě uzavřených dohod začala série událostí, která zatáhla většinu evropských zemí do konfliktu, později nazvaného 1. světová válka. Válka znamenala pro každou z bojujících stran nejen obrovské lidské a materiální škody, ale zejména obrovskou potřebu financovat válečné operace. K tomu účelu se otevřela státní pokladna a začalo vydávání válečných půjček. Ani Rakousko-Uhersko nezůstalo pozadu a už 1. listopadu 1914 vydává první z osmi válečných půjček. V průběhu války bylo vydáno nespočet propagačních materiálů, které měly přesvědčit obyvatele, aby podporovaly válečné úsilí a kupovaly válečné dluhopisy. V našich sbírkových fondech máme několik plakátů a tiskovin s těmito podpůrnými akcemi a jeden z nich obsahuje abecedu válečných půjček. Na každé písmeno německé abecedy připadá jeden obrázek. Pokračujeme v našem seriálu, který připomene přesně za 9 měsíců sté výročí této události. Dnes najdete pro sestavení plakátu válečné abecedy písmena G a H.



Gibt der Soldat dem Staat das Blut,
Dann opfert ihr von eurem Gut.

Wer hübsch und heil im Hinterland,
Und zeichnet nicht — pfui, welche Schand!

G – Voják dá státu svoji krev, Vy obětujte svoje bohatství

H – kdo pěkně sedí v klidu zázemí, a nic neupisuje – fuj jaká hanba!

Každý rým v celé abecedě směřoval k podpoře upisování válečných půjček. S průběhem války bylo třeba stále víc a víc peněz na válečné účely a tak pomáhala každá příležitost, kdy se dalo lidem připomenout téma úspor a upisování válečných půjček, který zněl z každého verše. Plakát doporučoval nedávat peníze do bank, ale upisovat raději válečné půjčky.

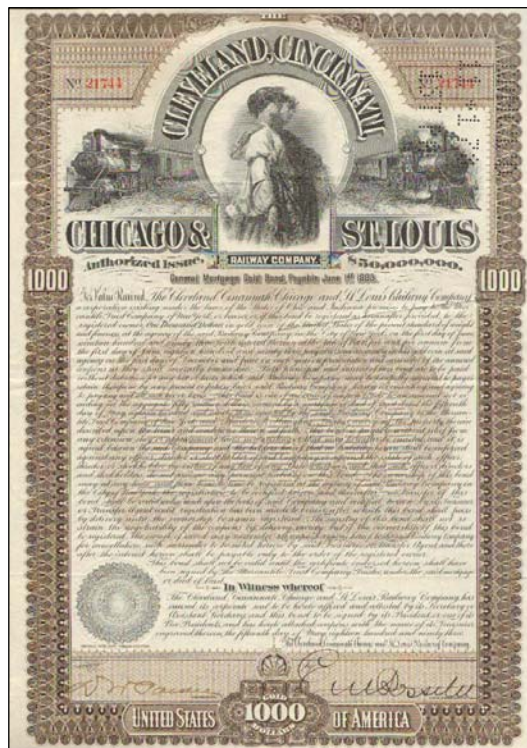
NABÍDKA

Muzeum cenných papírů, nadační fond slaví letos 5. výročí svého vzniku. Za dobu své existence poskytlo již mnoha zájemcům reprodukce svých exponátů, a to jak čistě pro sběratelské potřeby tak např. do různých knih a tiskovin.

U příležitosti výročí jsme pro Vás připravili nabídku originálů. Nabídky pro sběratele probíhají až do listopadu, aby si zájemci mohli případně včas pořídit malou radost pod stromeček. Nové nabídky budou každý měsíc. Aby nabídka byla nejen pestrá, ale i přitažlivá, budou všechny kusy nabízeny se slevou 50% oproti běžné prodejní ceně. Akce je určena hlavně pro sběratele a ne pro spekulativní účely. Z toho důvodu bude moci každý objednat pouze 1 ks od konkrétního papíru, a to po celou dobu nabídek nebo do vyprodání zásob. Ceny u těchto nabídek platí výhradně při objednávce z věstníku a nevztahují se na jiné akce muzea.

Pokud si něco vyberete, stačí zaslat na mail muzem@das-mcp.cz objednávku s číslem nabídky, kontaktním spojením a sdělením způsobu odběru. Ten bude možné zvolit buď osobně nebo poštou. Poštovné se bude pochopitelně připočítávat k ceně a bude sděleno podle doručovací adresy a způsobu zaslání. Bližší dotazy a informace lze zaslat na uvedený mail.

CLEVELAND, CINCINNATI, CHICAGO & ST. LOUIS RAILWAY COMPANY 1893 č.10-013



Klasický dluhopis amerických železnic. Nádherné provedení ocelotisku American Bank Note Company, New York. Tento dluhopis je o to zajímavější, že jde o „bohemikum“. Hlavní motiv stojících postav byl použit v roce 1919 na naši 1.000 Kč bankovku vyrobenou ve stejné tiskárně. Řada sběratelů vyhledává tento motiv, který se používal na různých bankovkách, ale i šecích a cenných papírech. Kusy jsou občas přeložené, perforované a s razítky o zneplatnění. Datum emise je uvedeno 15. května 1893 a zní na 1.000 USD. Rozměr obligace je 37x26 cm a obsahuje navíc kupony.

Běžná cena 280 Kč

140 Kč

VIEILLE CURE DE CENON č.10-014



Francouzská lihovarská a vinařská společnost Cure de Cenon z Bordeaux patří mezi klasické akcie. Je velmi dekorativní a oblíbená nejen pro svůj motiv s lahví. Existuje celá řada emisí v různém barevném provedení. V této emisi byly vydány akcie po 2.500 Fr. v celkovém počtu 41.250 kusů a datum emise je 30. dubna 1952 s vydáním v Cenon-Bordeaux.

Akcie obsahuje kupony a má klasický okraj odříznuté juxty. Formát akcie bez kuponů je 27x20 cm.

Běžná cena 100 Kč

50 Kč

CRÉDIT COMMUNAL DE FRANCE č.10-015

Obligace francouzské banky Crédit Communal de France jsou velmi dekorativní a ve svých emisích různorodé

Únorová emise z roku 1870 vytvořil Emile Bourdelin, grafik a ilustrátor tvořící nejen cenné papíry, ale i módní listy a působil též v řadě pařížských novin. V této emisi bylo vydáno 749.961 obligací, které byly tištěny v různých tranších. Obligace obsahuje razítka a ještě původní kupony. Formát je 14x25 cm.

Běžná cena 400 Kč

200 Kč





SLOGA, TOVÁRNA NA ODĚVY, AKCIOVÁ SPOLEČNOST V PROSTĚJOVĚ

č.10-016

Továrna na oděvy Sloga byla založená jako společnost s r.o. a v roce 1922 přeměněna na akciovku za účasti Anglo-československé banky v Praze. Kapitál byl ustaven ve výši 3.000.000 Kč a rozdělen na 7.500 akcií po 400 Kč. Firma vyráběla zejména pánské, chlapecké a dětské oděvy. V roce 1932 odkoupila továrnu firma Fr. Rolný a akciová společnost vstoupila po roce 1936 do likvidace. Existují pouze jednotlivé akcie a hromadné akcie po 25 ks. Formát akcie je 25x35 cm.

Běžná cena 280 Kč

140 Kč

**ZASLÁNÍM I DROBNÉ
ČÁSTKY PŘISPĚJETE
K VYBUDOVÁNÍ
MUZEA A JEHO
OTEVŘENÍ**



NADAČNÍ KONTO

369 000 369 / 2010

Fio banka, a.s.